

Úvod

Motto: "Muslimové jsou bezprostřední sousedé evropského domu, často přijíždějí jako hosté a žijí také mezi námi. Máme-li si jeden druhého po zásluze vážit a vzájemně spolupracovat, musíme si lépe rozumět a osvobodit se od předsudků, přezírání a pocitů nedůvěry a někdy nevraživosti, navrstvených minulou i současnou rivalitou a nepochopením."

Tento etický apel, který vyjádřil profesor Luboš Kropáček ve své knize Duchovní cesty islámu, byl základním aspektem přístupu ke zpracování diplomové práce.

Islám v českém prostoru - téma, které zvláště v současné době rezonuje nejen "v srdci Evropy", parafrázuji-li titul jednoho z knižních pramenů této diplomové práce. A právě vnímání islámu a muslimů ve světle soudobých událostí, k nimž dochází v různých částech Evropy, bylo podnětem ke zpracování islámské otázky z pohledu zejména kulturního. Tato oblast znamená totiž jednu z mála hodnot, která národy a různá kulturní společenství spíše sjednocuje než rozděluje.

Cílem této práce je na jedné straně zmapovat díla významných českých učenců, literátů i vědců, pro něž byl vzdálený Orient inspirativním prostorem. Na straně druhé však popsat i současnost, a to zejména z pohledu právního i faktického zakotvení muslimů a budování mešit na našem území.

První kapitola se zabývá islámskou tematikou v písemné tvorbě na území Čech a Moravy. Literární linie, počínající prvními zmínkami o islámu a pokračující tendenčními zprávami kronikářů, je uzavřena poezií významných českých básníků, Jaroslavem

Vrchlickým a Vítězslavem Nezvalem, kteří byli ve své tvorbě ovlivněni půvabem orientální literatury.

Byť se na samém počátku zdálo literární téma jako nekontroverzní, nešlo přehlédnout či ignorovat dobovou nekompromisnost až mnohdy vášnivou nesmiřitelnost ve vnímání islámu v cestopisech, zprávách kronikářů či náboženských polemikách. Jednalo se však o pohledy většinou tendenční, vycházející z chápání islámu v kontextu dějinných souvislostí a událostí. Svoji negativní roli sehrála rovněž jednostranně vedená komparace křesťanského a islámského náboženství.

Druhá kapitola pojednává o vlivu islámské vědy ve středověku a jejím odrazu v dílech českých učenců. Jde o privilegované téma, neboť dopad filosofických myšlenek muslimských učenců je pro lidské společenství velmi významný. Vždyť například encyklopedie medicíny od světově proslulého filosofa Avicenny byla častým pramenem citací autorů děl z oboru lékařství. Východní filosofie i lékařství dosahovaly takové úrovně, s níž se středověká věda v českém prostoru mohla stěží srovnávat.

Třetí kapitola se zabývá jak přítomností muslimských organizací v Čechách, tak i legalitou Ústředí muslimských obcí v České republice, k níž došlo po letech nejrůznějších peripetií až v roce 2004. Tento oddíl diplomové práce rovněž vyhodnocuje integraci muslimů na českém území.

Další navazující kapitola popisuje stavbu mešit a postoje státních orgánů či samosprávy, které jim předcházely. Je zajímavé, že ačkoliv snahy o výstavbu mešity se datují již do období tzv. první republiky, k jejich realizaci došlo až po roce 1989. Skutečnost, že ve všech případech jde o sakrální stavby napohled málo nápadné, vypovídá o prostředí, v němž čeští muslimové žijí.

1. Islámská tematika v literární tvorbě na území Čech a Moravy

Kapitola začíná pojednáním o počátečních informacích o islámském světě na našem území. Zabývá se jednotlivými okruhy literární tvorby na území Čech a Moravy, v níž lze rozlišit české i zahraniční prameny, česky psaná díla i překlady cizojazyčných děl do češtiny. Pro účely této kapitoly uvádím hlavní žánrové druhy zabývající se islámskou tematikou. Jde zejména o zprávy kronikářů, náboženské polemiky s islámem, latinská díla pojednávající o islámu, cestopisná díla, listy z diplomatických cest a naučné knihy. Studium písemných zdrojů jsem zjistil, že v Evropě se v různých dobách a na různých místech muslimové nazývali různě, od Saracénů, přes Turky či Tatary, podle toho, s jakým muslimským národem se Evropané setkali. Lze však shrnout, že většinou byl výraz “Turek“ synonymem muslima.

Zvláštní podkapitolu jsem věnoval J. A. Komenskému, který v 17. století přinesl jiný pohled na islámské náboženství v kontextu dějinných událostí doby, ve které žil.

1.1 První literární zprávy o islámu na našem území

Islámské téma se v českých zemích, resp. na území Velké Moravy (Moravia Magna)¹ objevuje v literatuře již v raném středověku.

---

¹ Jednalo se o první známý západoslovanský stát, který existoval zejména v oblasti dnešního Česka, Slovenska, Rakouska a Maďarska mezi léty 833 - 906/907. Na západě měla Velká Morava mocného souseda, a to Východofranskou říši, odkud na Velkou Moravu začalo již na přelomu 8. a 9. století pronikat křesťanství (Měřínský, 2002). Prostřednictvím vojenských výbojů a křesťanských misí si

Zřejmě první sdělení o neznámém a vzdáleném muslimském světě obsahuje staroslověnská legenda Život sv. Konstantina-Cyrila (869)², která se v kap. VI zmiňuje o diskuzích Cyrila s arabskými muslimy: "*Při obědě seděli Agaréni³, moudří a vzdělaní muži, zbláhli v geometrii a astronomii i v ostatních vědách, a zkoušeli ho a kladli mu otázky.*

Frankové chtěli podmanit obyvatele Velkomoravské říše. Křesťanství však šířili v latině, které většina lidí nerozuměla.

² Kolem roku 860 požádal Velkomoravský kníže Rostislav římského papeže Mikuláše I. o vyslání misionářů, kteří ovládají slovanský jazyk, a budou tak moci šířit křesťanství ve srozumitelném jazyce. Papež však této žádosti nevyhověl, neboť byl jeho spojencem Východofranský král Ludvík Němec, který si chtěl Velkou Moravu podmanit. Rostislav se tedy obrátil na byzantského císaře Michaela III.. V žádosti stálo: "*Z boží milosti jsme zdrávi. Přišlo k nám mnoho učitelů - křesťanů z Vlach i z Řecka a z Němec, učíce nás rozličně. Jenže my Slované jsme lid prostý a nemáme nikoho, kdo by nás naučil pravdě a řádně nás poučil. Tak tedy, dobří vladaři, pošli takového muže, který nám uspořádá veškeré právo*" (Život sv. Metoděje, kap. V., 886). Michael III. jeho žádost přijal kladně a roku 863 vyslal na Velkou Moravu soluňské bratry Konstantina a Metoděje, jejichž křesťanská misie položila základy pro budování nezávislé církevní organizace na Velké Moravě (Poláček et al., 2010).

³ Agaréni byli nazýváni rovněž jako Saracéni (Život sv. Konstantina-Cyrila, kap. VI., 869).

V antických pramenech se jednalo o označení pro jeden z arabských kmenů (tzv. Sarakové), u byzantských a středověkých křesťanských autorů se termín používal k označení všech Arabů (Ilustrovaný encyklopedický slovník, 1982, s. 217). Od doby, kdy Arabové pronikli do oblasti Středozemního moře, je termín používán pro všechny Araby a muslimy, později pro Turky a všeobecně pro všechny nekřesťany (iencyklopedie, 2015).

Termín Agaréni naznačuje, že Arabové nejsou potomky Izáka (tj. syna Abraháma a jeho ženy Sary), ale potomky Izmaela (tj. syna Abraháma a Sářiny egyptské otrokyně Agary neboli Hagar). Agaréni jako náznak úpadku Arabů ze služebnice Hagar je hanlivé a pravděpodobně poukazuje na popis Izmaelských, na jehož 12 kmenů je odkázáno v Bibli (Gen. 25:12-18; 37:28; 39:1).

Naopak termín saracéni, který je užíván od 2. století Římany a Byzantinci, dokazuje tvrzení Arabů, že jsou potomky Abrahamovy ženy Sary (Kortüm, Hans-Henning, 2006).

Pravili: Vidiš, filozofe, ten úžasný div, jak boží prorok Muhammad, který nám od Boha přinesl blahou zvěst, obrátil množství lidu? A my všichni se držíme jeho zákona a v ničem ho nepřestupujeme, ale vy křesťané, kteří se držíte zákona vašeho proroka Krista, tak se chováte a děláte, jak se komu z vás zlíbí, ten tak, onen onak“ (Život sv. Konstantina-Cyrila, kap. VI., 869).

V souvislosti s touto legendou, která v první řadě oslavuje vzdělanost věrozvěsta, je třeba uvést, že Cyril jako učitel křesťanské víry vykonal ve 2. polovině 9. století z pokynu byzantského krále misi v zemi Chazarů.⁴ O křesťanskou misi požádali samotní Chazaři: *Přišli pak k císaři poslové od Chazarů a pravili: „Známe od počátku Boha, který je nade vším, jemu se klaníme na východ a držíme se také jiných svých obyčejů. Židé nás však přemlouvají, abychom přijali jejich víru a způsob života, kdežto Saraceni z druhé strany nám nabízejí mír a hojné dary a chtějí nás přetáhnout na svou víru, říkají: Naše víra je lepší než víra všech ostatních národů.“*

Z té příčiny posíláme k vám, věrni starému přátelství a lásce, – neboť jste velkým národem a máte od Boha císařství –, tážeme se vás o radu a prosíme od vás nějakého učeného muže: zvítězí-li v hádce nad Židy a Saracény, přijmeme vaši víru“.

Císař jal se hledat filozofa, a když jej našel, vyložil mu chazarskou záležitost a řekl: „Jdi, filozofe, k těm lidem a sestav si pro ně odpověď a řeč o svaté Trojici s její pomocí,

---

⁴ Chazaři (jméno vzniklo patrně z tureckého slovesa putovat) - jednalo se o turecké kočovné kmeny žijící původně v Dagestánu a mezi ústím Volhy a Krymem. V 7. století založili v Dolním Povolží a východní části severního Kavkazu Chazarskou říši. Cháni (tj. vládci) Chazarské říše vyznávali judaismus. Koncem 10. století byla říše přemožena Rusy a Chazaři splynuli se sousedními kmeny (Ilustrovaný encyklopedický slovník, 1980, s. 883).

neboť nikdo jiný to nesvede, jak náleží“ (Život sv. Konstantina-Cyrila, kap. VIII., 869).

Není bez zajímavosti poznamenat, že Cyril prý diskutoval o víře s židy i muslimy tak úspěšně, že hned po ukončení disputací se dalo okolo 200 Chazarů pokřtít (Mentzlová, 2011).

Podle autorů publikace "Islám v srdci Evropy" (2007) staroslověnská legenda obsahuje nejen z řečtiny přeložené části Koránu, ale též zmiňuje, že prorok Muhammad uznává neposkvrněné početí Panny Marie a vyjadřuje se pochvalně o Ježíši Kristu. Islámská tematika se však v tomto díle objevuje spíše sporadicky, a to v kontextu oslavy osoby Cyrila, jenž byl byzantského původu.

Ve 2. polovině 10. století byly počáteční kontakty s muslimy a jejich pohyb na českém území zřejmě pouze obchodního charakteru, což ostatně dokládá i písemná zpráva známého židovského cestovatele či obchodníka Ibráhíma Ibn Jákúba, který pocházel z muslimského Španělska či Andalusie. Ten jako člen výpravy córdobského umajjovského chalífy al-Hakama II. k císaři Otovi I. navštívil i říši Boleslava I.⁵ a o této cestě sepsal zprávu, v níž mimo jiné uvádí, že *"Město Frágá (Brágá)⁶ je vystavěno z kamene a vápna a je největším městem co do obchodu. Přichází sem z města Krákúwá Rusové a Slované se zbožím. A z krajin Turků muslimové, židé a Turci rovněž se zbožím a obchodními mincemi. Ti vyváží od nich otroky, cín a různé kožišiny"* (Mendel et al., 2007, s.156-157).

Kontakt muslimů s místním obyvatelstvem z tohoto období nám bohužel literárně osvědčují pouze arabské prameny. Výskyt muslimů na našem území a s tím související i

---

⁵ Boleslav I. vládl v letech 935- asi 972. Jak dokresluje židovský obchodník Ibráhím ibn Jákúb, Praha byla "nejlepší" ze slovanských "měst" střední Evropy, s kamennými stavbami a rozsáhlou specializovanou výrobou" (Čornej, Petr et al., 2003).

⁶ Tzn. Praha

určitý obchodní styk dokazují rovněž archeologické nálezy islámských mincí v Kelči na Moravě⁷ (Mendel et al., 2007, s.156).

1.2 Islámské téma ve zprávách kronikářů

Zprávy o islámu z pera českých kronikářů se vyskytují až ve 12. a 13. století zejména v souvislosti s křížovými výpravami⁸. Jmenujme např. Vincencia a Jarlocha, kteří jako pokračovatelé Kosmovy kroniky (tj. nejstarší české kroniky) se v rámci popisu dějin Čechů zmiňují též o křížových výpravách.

Známý pražský kronikář doby českého krále Vladislava II. Vincencius⁹ o druhé křížové výpravě pojednává jen krátce, např. když poukazuje na velké oslabení vojska Vladislava II.¹⁰ v boji s Turky. Zpráva je dokladem toho, že se české království dostalo do přímého kontaktu s muslimy (Mendel et al., 2007, s. 158).

---

⁷ Byly zde objeveny tzv. dirhamy, tj. stříbrné mince, z mincoven z oblasti Íránu, Balchu a Samarkandu. Hlavním obchodním artiklem byl vosk, med, kožešiny a otroci (Mendel et al., 2007, s.156).

⁸ Vincenciův letopis, letopis Jarlochův, letopis Kanovníka vyšehradského, letopis Mnicha sázavského

⁹ Také Vincentius - byl český kronikář 12. století a kanovník kostela sv. Víta na Pražském hradě. Vincentius je autorem latinské kroniky o českých dějinách s názvem Letopis Vincenciův, kde popisuje období let 1140 - 1167 (Ilustrovaný encyklopedický slovník, 1982, s. 771).

¹⁰ Vladislav II. (cca 1110 – 18. ledna 1174) byl český kníže od roku 1140 a od roku 1158 český král (do roku 1172). V roce 1147 se účastnil druhé křížové výpravy s císařem Konrádem III. Štaufským. Vojsko však do cíle vůbec nedorazilo a celá výprava skončila nezdarem (Nicolle, 2010).

Pozornost si zaslouží dílo dalšího kronikáře, opata milevského kláštera Jarlocha¹¹, který do svého letopisu začlenil Kroniku tzv. Ansberta o historii třetí křížové výpravy. Ansbert, rakouský klerik, byl osobně účasten třetí křížové výpravy a jeho kronika je přímým důkazem o velké bojovnosti Čechů, kteří táhli v předvoji výpravy, vedené císařem Fridrichem I. Barbarossou (Mendel et al., 2007, s. 158).

1.3 Islámské téma v cestopisech

Islámský svět je poznáván českými čtenáři i díky oblíbeným cestopisům, zprvu přeloženým z cizojazyčného textu. Hlavním cílem cestovatelů byla touha poznat Sváté místo, kde žil a zemřel Kristus. Cestopisy jsou však většinou dobově tendenční, tj. jsou protiislámsky orientované, neboť podávají čtenářům jednostranně negativní pohled na muslimský svět a jeho náboženství. V této souvislosti je třeba poukázat na tehdejší české pojetí islámu, které je téměř výhradně spojováno s Turky, takže Muhammad je tureckým prorokem, Korán tureckým zákonem a islám tureckým náboženstvím.

Z překladů je třeba v první řadě zmínit i populární fantastický cestopis tzv. *Mandevilla*, v němž neznámý autor¹² z větší části smyšleně, popisuje exotické země Dálného východu a poměrně věcně informuje o islámu a Muhammadovi. Do češtiny byl tento cestopis z německé verze přeložen na přelomu 14. a 15. stol. Vavřincem z Březové¹³

---

¹¹ Jarloch (1165-1228) byl český kronikář a opat premonstrátského Milevského kláštera. Je autorem kroniky známé pod názvem *Letopis Jarlochův*, kde líčí období let 1167-1198 (Ilustrovaný encyklopedický slovník, 1981, s. 23).

¹² Vědci se většinou přiklánějí k názoru, že autorem byl lékař z Lutychu Jean de Bourgoigne, jiní připisují autorství lutyšskému klerikovi Jeanovi d'Outremeuse (Mendel et al., 2007, s. 161-163).

¹³ Kromě již zmíněné Husitské kroniky je Vavřinec z Březové autorem i *Písň o vítězství u Domažlic* (píseň o vítězství husitských vojsk v roce 1431) a autorem *Světové kroniky* (Manuscriptorium, 2015).

(mimořadně autorem Husitské kroniky) a měl být v té době velmi oblíbeným středověkým cestopisem (Mendel et al., 2007, s. 161-163).

Nelze opomenout ani překlad cestopisu Marca Pola „*Milion*, o záležitostech Tatarů a Východních Indií s popisem života a zvyků oněch krajů i mnoha jiných znamenitých a podivuhodných věcí“, v němž proslulý cestovatel popisuje cestu k mongolskému chánu Kublajovi. V tomto díle, které se však v českých zemích údajně moc neujalo, jsou informace o muslimech dobově tendenční, neboť Saracény líčí Marco Polo pouze jako úhlavní nepřátele křesťanů (Mendel et al., 2007, s. 163).

Pokud jde o české spisovatele, pravděpodobně první český poutník do Svaté země je v literární podobě zaznamenán v Kosmově kronice, z níž se dozvídáme, že jím byl kanovník Pražské kapituly Osel (lat. Asinus). Jeho pouť byla vykonána zřejmě již koncem 11. století.

Kosmas ve svém díle zapsal ovšem i další cestovatele do Palestiny, jako např. župana Vznata a šlechtice Zdíka, Dluhomila, Humprechta a Gilberta, kteří putovali do Palestiny ve 12. století. Hlavním cílem těchto cestovatelů byla touha poznat Svaté místo, kde žil a zemřel Kristus.

Z českých poutníků 15. století do Svaté země je třeba uvést bakaláře Martina Křivoústého, jehož dílo *Cesta do Jeruzaléma* je nejstarší známý český cestopis. Latinská verze se datuje k roku 1477, český překlad v pozdějším opisu byl pořízen kolem roku 1490. V něm tento kališnický kněz již nerozlišuje pohany etnický, ale staví je jednotně pod tímto názvem proti křesťanům (Mendel et al., 2007, s.188).

V té době asi čtenáře nejvíce zaujalo populární vypravování dalšího poutníka do muslimských zemí Martina Kabátníka, který byl jako člen Jednoty bratrské vyslán s dalšími

do východní Evropy, Palestiny a Egypta, aby tam poznal původní vyznání křesťanské víry. Svoji pout' popsal v díle *"Cesta z Čech do Jeruzaléma a Kaira 1491- 1492"* (Mendel et al., 2007, s. 188).

Cestopis je zajímavý tím, že se jeho autor nezabývá náboženským posláním své pouti, ale přináší čtenářům zajímavé poznatky z islámského světa, resp. běžného denního života muslimů. Pozoruhodné jsou např. jeho postřehy o motivu lidí, kteří přecházejí na islámskou víru: *"V Konstantinopoli v tom městě najde lidi rozličných věr a jazykův a každá víra nebo jednota mají své kostely a správce: Řekové, Římané, Turci a Židé, a každé té jednoty jest velmi mnoho, však Turkův jest najvíc a Židův. Turci kostelův svých mají mnoho, než žádný Žid, Řek ani křesťan do něho nechod'; leč by chtěl jich víru přijíti a obřezati se dáti, tehdy každého takového Turci přijmú a k němu se přívětivě mají, lásku k němu okazujíc, jemu peníze i jiné pomoci jemu činíc. Jakžto k němu milost má, tak se i dary k němu ukáže. Jakož se mnozí na tureckú víru dávají, a což sem rozuměti muohl, že najvíc proto, aby peněz dosti měli. Jakož sem jednoho viděl i znal, kterýžto při tom času, když sem tam byl, dal se obřezati a přijal víru jich; proto sem nemuohl znáti, by co lepší byl než jako prvé; i zuostal u nich"* (Kabátník, 2012).

Jak uvádějí autoři vzpomínané knihy *"Islám v srdci Evropy"* (2007), dílo M. Kabátníka má *"primát v jedné věci - nejspíše jako první český text reflektuje, byť v zastřené podobě, rozlišování "turecké" a "mouřenínské" či "pohanské" víry, tedy diferenciaci muslimů na sunnity a ší'ty.*

V textu Kabátníka se o mouřenínech např. píše: *".....V Damašku chleba, vína, masa i jiných věcí k živnosti obyčejem jich hojně dosti, než vína ač dosti jest, však svoboda není puštěna kúpiti jeho, neb Damaškem múřeníné vládnú a oni vína nepijí, protož se velmi hněvají na ty, ktož je pijí, na hosti pak a na neznámé lidi zvláště, neb nás křesťany, oni jsúce pohané, sami za ty nás mají. Neb jestliže já nebo jiní chtěli sme víno píti, musili sme jíti k*

křesťanovi a ten nám kázal jíti do komory i zavřel nás tam, a tak sme víno píti směli, jinak nic....." (Kabátník, 2012).

Dalším z českých cestovatelů 15. století do "světa muslimů" byl šlechtic Jan Hasištejnský z Lobkovic, který své osobní zážitky popsal v díle „*Putování Léta Páně 1493 k Božimu hrobu vykonané*“. Cestopis se dochoval jen v rukopisech a byl vydán až v 19. století zásluhou F. L. Čelakovského, který text jazykově upravil do modernější podoby. Cestopis vycházel na pokračování v časopisu Česká včela a jeho význam spočívá v odklonu od středověkého vnímání Muhammada. Toho Jan Hasištejnský z Lobkovic správně definuje jako proroka (Mendel et al., 2007).

V období tureckých válek v 16. století se zvýšil zájem Čechů o literaturu, která pojednávala o tureckém náboženství, historii a zvycích. Údaje o obyčejích a každodenním životě tureckého obyvatelstva přinášela zejména díla zajatců, kteří se dostali do zajetí a poté se navrátili do Čech. Zmíňme alespoň tehdy velmi oblíbený český překlad díla chorvatského mnicha Bartoloměje Georgeviče, který se účastnil bitvy u Moháče v roce 1526 a posléze strávil 13 let v tureckém zajetí. Je třeba poznamenat, že k českému čtenáři se díky tomuto spisku sice dostaly sice zajímavé poznatky o tureckých zvycích, o životě Muhammada atd., avšak se zaujatým podtextem, z něhož je zjevné autorovo negativní vnímání islámu (Mendel et al., 2007, s. 193-194, 325-327).

Své osobní prožitky z cesty do Palestiny barvitě líčí zkušený cestovatel a spisovatel Oldřich Prefát z Vlkanova ve svém cestopisu „*Cesta do Benátek a odtud potom po moři až do Palestiny*“ (1563). Čtenářům se prostřednictvím jeho knihy dostávají poměrně detailní informace o tamní krajině, o každodenním životě jejího obyvatelstva včetně informace o tom, jak jsou poutníci ve Svaté zemi provázeni tureckými obyvateli po Jaffě, Jeruzalémě, jak se o jejich bezpečnost starají turečtí vojáci (Mendel et al., 2007, s. 201).

Islámskou resp. tureckou tematikou se zabývají rovněž *"Příhody Václava Vratislava z Mitrovic, kteréž v tureckém hlavním městě Constantinopoli viděl, v zajetí svém 1591 zkusil a sám léta 1599 sepsal"*. Šlechtic Mitrovic, který byl jako člen diplomatického poselstva císaře Rudolfa II. vyslán ke dvoru tureckého sultána do Cařihradu, zpracoval kvalitní informace nejen o tureckém obyvatelstvu, ale i osobní prožitky z pobytu v tureckém žaláři (Mendel et al., 2007, s. 204). Kniha, kterou napsal v roce 1599, se dlouho šířila jen v opisech. Poprvé byla vydána tiskem až v roce 1777 jako *Příhody Václava Vratislava, svobodného pána z Mitrovic...* českým osvícencem F. M. Pelclem (Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918, 2001).

V 17. století vykonal pouť do Jeruzaléma a poté navštívil další místa v islámské oblasti Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic¹⁴

Své dojmy z této cesty popisuje v obsáhlém dvoudílném cestopisu *Putování aneb Cesta z Království českého do Benátek, odtud po moři do země Svaté, země judské a dále do Egypta a do velikého města Kaira, potom na horu Oreb, Sinai a sv. Kateřiny, v pusté Arábii ležící*. Dílo bylo vydáno roku 1608 a je zajímavé i tím, že je ilustrováno sto padesáti vlastními kresbami autora. Je však zároveň třeba uvést, že tento známý český šlechtic podává ve svém díle opět jednostranně záporný pohled na islám a Muhammada (Mendel et al., 2007, s. 201).

V 19. století díky rozvoji vydávání časopisů i naučných knih se čtenáři stále více dozvídají o islámském světě, o jeho náboženství a zvycích tamních obyvatel. O vydání této

---

¹⁴ Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic (1564- 1621), dvořan a diplomat, spisovatel, hudební skladatel, zúčastnil se stavovského povstání, v pobělohorské perzekuci byl zbaven majetku a popraven na Staroměstském náměstí.

tvorby se například zasloužil známý nakladatel Václav Matěj Kramerius.

Články s muslimskou tematikou přináší řada tehdejších populárních časopisů, jako např. Světozor, Ruch či Studentské noviny. Informace a příběhy z islámského prostředí, o poutích do Mekky apod. se v té době těšily velkému zájmu čtenářů.

Exkurzi do cestopisných děl s islámskou tematikou lze uzavřít listy diplomatů a členů poselstev z jejich diplomatických misí do muslimského světa.

Kromě již zmíněného Václava Vratislava z Mitrovic a Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic to byl např. Heřman Černín z Chudenic, jehož deník, dochovaný pouze v rukopisech, zachycuje diplomatickou misi do Konstantinopole a obšírně popisuje nejrůznější audience u sultána. Dalším dílem, které bylo přeloženo do češtiny, je *Legace císařská* od jezuity Pavla Taffenera.

Dle autorů knihy *Islám v srdci Evropy* (2007) jsou velmi zajímavé cestopisné vzpomínky obchodníka se sklem Georga Franze Kreybicha z Kamenného Šenova, dochované jen v rukopisech, které popisují řadu obchodních cest do světa muslimů.

Do češtiny byly v roce 1584 přeloženy listy Busbequia, vlámského vyslance Ferdinanda I. do Konstantinopole.

1.3 Islámské téma v náboženských polemikách

Kromě naučných cestopisů určených běžnému lidovému čtenáři lze se setkat s islámem i v teologických spisech, které jsou založeny na polemice s Koránem, na jeho vyvrácení porovnáváním Koránu s křesťanským učením. Tyto polemiky však čtenářům přibližují islámské náboženství značně zkresleně (Mendel et al., 2007, s. 197).

Již v roce 1542 byla v Praze vydána polemika s koránem od kněze podobojí

Bartoloměje Dvorského z Kouřimi *Proti Alchoranu Totiž Zakonu Tureckemu a Saracenskému, a falešnému jejich náboženství...knížky dvoje (1542)*. Nejedná se o vlastní polemiku, ale výtah z díla Dionýza Kartuziána z roku 1533, jehož obsah spočívá v hledání neshod jednotlivých článků Koránu s křesťanským učením (Mendel et al., 2007, s. 197-198).

V roce 1604 Šimon Lomnický z Budče přeložil z latiny list papeže Pia II. adresovaný tureckému sultánovi Mehmedu II. Dobyvateli *List poselací k tureckému císaři aneb Traktát, v kterém se víra naše křesťanská proti Turku obhajuje, bludy Machometovy se vyjevují a jeho sekta se potupuje*. Polemika paradoxně začíná hledáním shody v člancích víry, neboť cílem papeže bylo přesvědčit sultána, aby přijal křesťanství. Až poté následuje obvyklá, katolickou optikou vedená, polemika, tj. vyvrácení Koránu (Mendel et al., 2007, s. 198-199).

Z období 17. století jmenujme zejména nejznámější polemický spis Václava Budovce z Budova¹⁵, jehož "Antikorán" (celým názvem *Antialkoran, tj. mocní a nepřemožitelní důvodové toho, že Alkoran turecký z d'ábbla pochází*) byl vydán v roce 1614 (ačkoliv vznikl již mnohem dříve - roku 1593).

Budovcova polemika islámu s křesťanstvím měla přispět ke spojení hlavních křesťanských církví v boji proti Turkům. V první části Budovec volně cituje jednotlivé

---

¹⁵ Václav Budovec z Budova byl český šlechtic (1551-1621). V roce 1577 se stal Budovec hofmistrem u císařského vyslance v Cařihradu J. Sinzendorfa, a tak ke své znalosti mnoha cizích jazyků mohl připojit turečtinu a arabštinu. Vzhledem k tomu, že sám podporoval vládu Fridricha Falckého, a dokonce provázel tureckou delegaci po Pražském hradě, byl odsouzen k trestu smrti. V únoru 1621 byl zatčen a uvězněn v Bílé věži Pražského hradu.. V červnu 1621 byl popraven na Staroměstském náměstí (Spolek pro vojenská pietní místa, 2015).

kapitoly Koránu, v druhé již klasicky vyvrací Korán, a v třetí části proměňuje muslimy v apokalyptický národ "Góga a Magóga". V této části jsou zachyceny i Budovcovy rozhovory s renegáty. Je třeba uvést, že Budovec chápe boj proti Turkům nikoliv jako politickou záležitost, ale naopak ryze duchovní, neboť muslimové jsou v jeho pojetí chápáni jako „nástroj ďábelského mámení“ (Mendel et al., 2007, s. 199-201).

V 1. polovině 18. století není odraz islámské tematiky v české literatuře příliš znatelný, s výjimkou polemik prvního pražského kavárníka Giorgio Diodata, který pocházel z křesťanské rodiny zřejmě syrského původu. Svá díla psal arabsky, poté je přeložil do italštiny a následně byly přeloženy do němčiny. Jde o dva dochované rukopisy, v překladu „Bolestný nárek aneb lamentace asijských křesťanů ke křesťanským pomazaným hlavám“ (1716) a „*Krátké představení a objasnění tří nejpřednějších náboženství celého světa, totiž křesťanského, židovského a mohamedánského*“ (1727).

V prvním z nich autor líčí turecký stát jako silně despotický a pokažený život křesťanů v Osmanské říši vidí jako Boží trest za jejich hříchy. Diodat zastával ideu "obrácení muslimů ke křesťanství", přičemž jeho druhý spis je polemikou talmudu s Koránem, soudcem mezi nimi je evangelium. Polemika nebyla bohužel nikdy knižně vydána, v rukopise je založena v Archivu hl. m. Prahy (Mendel et al., 2007, s. 215-217).

Kromě polemických spisů lze v této části poukázat i na teologická díla, která rovněž pojednávají o muslimech a Muhammadovi.

V I. polovině 15. století odkazuje na islám např. Jan Hus ve svých Spisech kostnických, s důrazem na skutečnost, že " muslimové mohou být v některých věcech příkladem pro špatné křesťany - např. ve své zbožnosti, v úctě k P. Marii ap."

Na druhé straně Jan Hus při kritice světského panování církve připodobňuje její

počinání chování muslimů, když např. ve Výkladu desatera Božieho přikázání uvádí, že Muhammadovo učenie bylo mezi Saracény, Tatary a Turky rozšířeno mečem (Mendel et al., 2007).

V roce 1498 vyšla u plzeňského knihtiskaře Mikuláše Bakaláře knížka o islámu a jeho zakladateli Muhammadovi *Život Machometa a jeho učenie*. Autorem latinské předlohy tehdy velmi oblíbeného cestopisu je mohučský kanovník Bernard z Breidenbachu, překlad do češtiny je připisován samotnému Bakaláři (Mendel et al., 2007, s. 186).

V roce 1521 vyšlo pojednání pražského tiskaře Mikuláše Konáče z Hodiškova *O Turcích, odkud a proč Turci sloví, kterého času, od koho i kterak zákon turecký sepsán jest, co Machometh za člověka byl, o smrti jeho, o ráji a o pekle podle zákona jeho, etc.* Konáč v duchu tehdejšího českého pojetí propojuje pojmy Turek a islám (Mendel et al., 2007, s. 186).

1.4 Islám v pojetí “učitele národů“

Samostatnou podkapitolu věnujme vztahu Jana Amose Komenského k islámskému náboženství. “učitel národů“ si ji zaslouží s ohledem na myšlenkové poselství, které je nadčasové a zejména poučné v dnešní době, která se u části obyvatel vyznačuje prvoplánovým záporným postojem ke všemu, co je islámské.

Ve zkratce lze konstatovat, že V 1. polovině 17. století se v české literatuře projevuje určitá změna k dosavadnímu negativnímu vnímání islámu.

Tento vývoj je patrný v díle Jana Amose Komenského. Zatímco v *"Labyrintu světa a ráj srdce"* islám představuje pro tohoto myslitele *“strom kořenem vzhůru do povětří se pnoucí, ratolestmi pak v zemi strmící“* (Komenský, 1940, s. 77), později již ve svých textech, pod vlivem tehdejších vizí počítajících s obrácením Turků na

křesťanství, zdůrazňuje shodné body islámu a křesťanství (Mendel et al., 2007, str. 210-211). Jeho postoj k islámu se vyznačuje myšlenkou rovnosti křesťanství, judaismu a islámu, a zejména potřebou vzájemné tolerance těchto tří hlavních světových náboženství.

Ve XVII. kapitole Labyrintu světa a ráj srdce J. A. Komenský na straně jedné poukazuje na úctu a pokoru muslimů k modlitebnímu místu: *“Takž vkročíme do jiného chrámu, kterýž okrouhlý byl a neméně onoho vnitř švarný, bez ozdob, kromě některých po stěnách liter a po podlaze koberců . Lidé pak v něm byli tiše a nábožně sobě počínající, bile přistřeni a čistoty velice milovní; nebo se vždycky umývali a almužny dávali...”* (Komenský, 1940, s. 77), na straně druhé, v duchu tehdejšího vnímání, přirovnává islámské náboženství ke stromu kořenem se pnoucím do vzduchu a větvemi tkvícím v zemi. Tento myšlenkový postoj, jak již bylo výše zmíněno, Komenský překonal ve smyslu požadavku vzájemné tolerance a respektu všech hlavních náboženství.

1.5 Poznávání Koránu

Islám a latinský překlad Koránu znal také Mistr Jan Hus, který si ve svých Kostnických listech všímá toho, jaká důležitost a úcta je v Koránu připisována Ježíšovi a jeho matce Marii.

V 17. století pak napsal Václav Budovec z Budova polemickou knihu s názvem *Antialkorán, to jest mocní a nepřemožení důvodové toho, že Alkorán turecký z d'ábla pošel, a to původem ariánů a vědomým proti Duchu svatému rouháním* (dále jen Antialkorán), která je jakýmsi jeho komentářem k některým pasážím Koránu, ovšem komentářem poplatným době, ve které vyšel a který je od základu špatný, záměrně zkreslující a pomlouvačný (Mendel et al., 2007, s. 45).

S Koránem se mohli čeští čtenáři seznámit již v díle Václava Budovce z Budova, jenž v první části "*Antialkoránu*" parafrázuje jednotlivé kapitoly. I když nešlo o doslovný překlad, přesto to byla jedna z prvních příležitostí poznat islámské náboženství.

Studiem Koránu se zabýval již citovaný pražský kavárník a spisovatel Diodat ve svém polemickém spise pojednávajícím o náboženství. Koránem se obsáhle zabýval i Josef Dobrovský ve svém díle *Alcoranus Mahometicus*, který se pouze v rukopise dochoval v literární pozůstalosti tohoto velkého buditele. Rukopis obsahuje množství detailních poznámek Dobrovského k súrám Koránu (Mendel et al., 2007, s. 219).

S rozvojem naučných knih i časopisů se zvyšovalo povědomí českého obyvatelstva o Koránu. Např. v roce 1814 vyšla knížka Jana Hýbla *Život Mahometa, zakladatele Tureckého náboženství*, díky níž bylo možné seznámit se s Muhammadovým původem a s Koránem.

Dále roku 1821 vyšel v časopisu Čechoslav *Výtah z Koránu*, který obsahoval překlad Fátihy, úvodní modlitby, včetně deseti dalších súr (autor příspěvku není označen plným jménem, ale pod zkratkou W.Ss) (Mendel et al., 2007, s. 219).

V roce 1863 bylo heslo "Korán" začleněno do Riegrova naučného slovníku a cca o 30 let později do Ottova slovníku naučného.

1.6 Překlady Koránu

Významný počátek v korekci záporného chápání islámského náboženství nastal v 1. polovině 20. století vydáním prvního českého překladu celého Koránu¹⁶, a to zásluhou Ignáce Veselého, katolického kněze, který postupně v letech 1913, 1923 a 1925 přeložil všechny jeho části a k některým súrám připojil i výklad. Vydavatel Karel Cvrk v doslovu píše, že *“ kniha...přesvědčí však čtenáře, že hlavní myšlenky Koránu jsou ušlechtilé a že islám v theorii znamená něco zcela jiného, než jak mnozí soudí například dle způsobu života Turků“*. Dle autorů knihy *Islám v srdci Evropy* (2007) je překlad slohově zaostalý za originálem a je z něj patrné, že autor nečerpal z originálu.

Kvalitativně vyšší úrovně dosahuje pozdější druhý překlad Koránu, jehož autorem je orientalista Alois Richard Nykl. Překlad vychází přímo z arabštiny i z dobrých znalostí věcných faktů muslimského života, zvyků a obyčejů.

Zatím zřejmě nejpřínosnější překlad koránu do češtiny, který vyšel v roce 1972, patří Ivanu Hrbkovi. Součástí jsou poznámky a vysvětlivky, které jsou pro čtenáře zajímavé tím, že podrobně popisují u jednotlivých súr, jaký měly vliv na běžný život muslimů (např. na svátky, rozvod, dědictví apod.)

V roce 2000 pořídilo Ústředí muslimských obcí vydání arabského originálu v Hrbkově překladu, přičemž Hrbkovy vysvětlivky byly nahrazeny komentářem moderního muslimského exegety Júsufa Abdalláha Alího.

---

¹⁶ V roce 1863 bylo začleněno heslo Korán do Riegrova naučného slovníku

1.7 Vliv arabské poezie na české básníky

Významným zdrojem poznání východní poezie a prózy byly překlady, nejdříve z němčiny, později přímo z arabštiny.

Pokud jde o poezii, v roce 1881 např. Jaromír Košut, význačný orientalista na pražské univerzitě, přeložil verše předního lyrika Orientu Háfize, který je dodnes nejpopulárnějším básníkem v Iránu. Košutův překlad přebásnil Jaroslav Vrchlický a vyšel pod názvem *Z dívánu Háfize* (Mendel et al., 2007, s. 225-226).

Velmi zajímavé je ovlivnění českých básníků tzv. gazelem¹⁷, nejoblíbenější básnickou formou perských, tureckých a arabských básníků. Tuto básnickou formu převzali naši nejvýznamnější básníci např. Jaroslav Vrchlický (*Omarova moudrost, Na palmovém vějíři*) nebo Vítězslav Nezval (*70 básní z podsvětí: na rozloučenou se stínem věčného studenta Roberta Davida*) (Mendel et al., 2007, s. 224-226).

Tuto malou exkurz do oblasti arabské poezie můžeme uzavřít připomenutím perského básníka jménem Iljás bin Júsuf Nizámí, jehož celá poema byla přeložena z arabštiny Janem Rypkou, turkologem a iránistou na Univerzitě Karlově. Překlad

---

¹⁷ Jedná se o lyrickou báseň složenou z 5 až 18 dvojverší. "Gazel je forma, která byla celé tisíciletí nejoblíbenější formou perských, a také tureckých a arabských básníků a která je živá do dnešních dnů. První český gazel nacházíme roku 1834 ve sbírce *Malby sepiové Vincence Furcha*, a pak u četných básníků - a to nejen v překladech, nýbrž také v jejich vlastní tvorbě. Najdeme je v dílech Jana Erazima Vocela, Václava Šolce, Josefa Kubelky a dalších. Formu propracoval Jaroslav Vrchlický, jenž napsal přes stovku vlastních gazelů" (Mendel et al., 2007, s. 224).

v přebásněné podobě (podílel se na ní např. Jaroslav Seifert a Vladislav Holan) vyšel v roce 1943 pod názvem *Sedm princezen* (Mendel et al., 2007, s. 231).

Z prózy nelze nezmínit světoznámé dílo *Tisíc a jedna noc*, anonymní soubor lidových pohádek, bajek a dalších příběhů, která vznikala přibližně mezi 7. a 16. stoletím, podávající četné informace o společenských poměrech, mravech a zvycích tehdejšího arabského světa. Ukázky z tohoto díla byly vydány v českém překladu u Kramera již v roce 1795 pod názvem *Arabské pohádky*. Prvního obsáhlého českého překladu přímo z arabštiny se toto dílo dočkalo v roce 1905 a 1906 zásluhou Karla Mrkose, který byl žákem profesora Rudolfa Dvořáka, významného znalce v oboru islámské literatury. Kompletní soubor *Vyprávění Tisíce a jedné noci* přeložil z arabštiny a koncem 20. let 20. století vydal profesor Karlovy univerzity Felix Tauer. Osmisvazkový soubor je mimořádně zajímavý tím, že profesor Tauer jej opatřil množstvím poznámek o islámu, životě muslimů a jejich zvycích (Mendel et al., 2007, s. 225-232).

1.8 Závěr první kapitoly

Závěrem této kapitoly lze shrnout, že na území Čech a Moravy byl obraz islámského světa v literární tvorbě až na výjimky, tradičně inaktivní. Tato negativní zaujatost byla bezpochyby ovlivněna jak katolickým pohledem na Korán, tak i dějinnými událostmi té doby (turecké války, expanze Turků na území Moravy).

České země, které byly rovněž objektem nájezdů Tatarů¹⁸, zažily krutost a nelítostné vraždění a vypalování celých vesnic. Turecké řádění v době nájezdů Turků na

---

¹⁸ V této souvislosti je však třeba uvést, že Tataři řádili na Moravě v polovině 13. století, kdy sami ještě vůbec nebyli muslimové, neboť přijali Islám až kolem roku 1300.

Moravu zanechalo bezpochyby stopy ve vnímání muslimů našimi předky. Dodnes potomci tamních obyvatel si připomínají kruté chování tatarských nájezdníků. Např. starosta moravské osady Pitín v nedávném rozhovoru pro časopis Týden uvedl: „*Mohamedáni nám v 17. století vypálili vesnici, máme to pořád v paměti. Většina obyvatel byla pobita či odvečena do otroctví. Nájezdy osmanské říše na Moravu dodnes nejsou zapomenuty. Bohužel dávné metody dnes ožívají díky Islámskému státu a vracejí negativní představu o Islámu a jeho náboženství na několik století zpátky. Mnohé prameny totiž dokládají, že nájezdníci pustošili celé vesnice, znásilňovali ženy a dívky a odvečly je do otroctví. Ironií těchto nájezdů je, že někteří obyvatelé těchto vesnic se hlásí k tureckým kořenům, neboť jsou potomky Turků*” (Týden, 2015).

Mimo rámeček této literární kapitoly nelze nezmínit i dopad jiných oblastí islámu do každodenního života příslušníků českého a moravského národa. Např. v kulinářství se ujaly v našem prostředí mnohé produkty, jako např. med, arašidy či nejrůznější koření. Dále dodnes používáme v našem jazyce celou řadu výrazů pro nejrůznější produkty převzatých z arabštiny, perštiny a turečtiny. Jedná např. o výrazy divan, turban, čaj a loutna.

2. Vliv islámské vědy ve středověku a její odraz v dílech českých učenců

Druhá kapitola se věnuje výraznému vlivu středověké východní vědy v českých zemích a jejím stopám v dílech zdejších autorů. Je třeba poznamenat, že úroveň české vědy byla na téměř nulové úrovni ve srovnání s úrovní vědy islámské. Díla učenců pocházejících ze Střední Asie a Iránu byla v Evropě překládána do latiny. Východní vědy byly významnou součástí výuky na tehdejších evropských středověkých univerzitách. Z období středověku uvedme Mistra Jana Husa, který několikrát ve svých dílech odkazoval na východní učence, z jejichž filosofických myšlenek vycházel. A později i další velký český myslitel Jan Amos Komenský odkazuje na islámské filosofy.

Význam učenců z oblasti lékařství a filosofie je tak zajímavý, že jsem jim věnoval samostatné podkapitoly.

2.1 Lékařství

Bezpochyby zcela výjimečnou pozici zaujímal zejména východní medicína, jejímž nejznámějším a mimořádným představitelem byl lékař a filosof Abú Alí Ibn Síná, nám známý pod latinizovaným jménem Avicenna. Jeho nejznámější dílo, několikadílná encyklopedie medicíny, zvaná Lékařský zákoník (Kánún fit-tibb), mělo ve 14. až 17. století obrovský vliv na české autory knih v oblasti lékařství. Tito¹⁹ často odkazují na tohoto učence a citují z jeho díla (Mendel et al., 2007).

---

¹⁹ např. Regiment zdraví od Henrika Rantzovia v českém překladu Adama Hubera z Riesenbachu z roku 1587 - v textu najdeme řadu odkazů na Avicennu (Mendel et al., 2007, s. 166).

2.2 Filosofie

Díla a filosofické myšlenky islámských filosofů měly velký vliv na vnímání českých učenců, jako byl Mistr Jan Hus a Jan Amos Komenský.

Mezi nejvýznamnější filosofy se řadí al-Fárábí, na kterého navázali již zmíněný Avicenna (proslul nejen jako lékař, ale i jako filosof) a dále učenec známý pod latinským jménem Averroes (arabsky Ibn Rušd, nar.1126, zemřel 1198 (Mendel et al., 2007, s. 180-183).

Al- Fárábí v díle *Názory obyvatel dokonalé obce* (al-madína al-fádila) představuje svoji myšlenku spravedlivého státu, jehož atributy jsou zajištění blahobytu a spravedlnosti pro všechny. Podle al-Fárábí jsou všichni lidé rovnocenní, avšak vlivem výchovy a prostředí se dají buď na správnou cestou nebo na scestí. V dnešní době je zajímavé si připomenout jeho zásadně negativní postoj k násilnému zabírání cizího území (Mendel et al., 2007, s. 180-183).

Z myšlenek dalšího významného islámského učence Averroa se vytvořilo učení zvané averroismus. Jde o filosofický směr, hlásající tezi o dvojí pravdě, teologické a filosofické. Tímto učením byl např. velmi ovlivněn Mistr Jan Hus, který se na Averroa odkazuje např. v odvolání k papeži Janu XXIII. a ve svých kvestiích *Cokoliv* (Mendel et al., 2007, s. 180-183).

3. Islámské náboženství na českém území z pohledu jeho zakotvení v právním řádu

Kapitola popisuje legislativní ukotvení církví a náboženských společností v České republice. Zaměřuje se zejména na Listinu základních práv a svobod a na Zákon o církvích a náboženských společnostech č. 3 2002 Sb. Popisuje existenci muslimské náboženské společnosti na území Česka od počátku 20. století.

3.1 Listina základních práv a svobod

Svobodu náboženského vyznání, ale i možnost přestupu k jiné víře či její opuštění garantuje v článku 15 Listina základních práv a svobod, která doslova říká: *"Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání"* .

V článku 16 pak Listina základních práv a svobod stanovuje právo svobodného projevu a výkonu náboženství nebo víry, když uvádí, že *"Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu"*.

Základním dokumentem, který upravuje vztah státu a církví a náboženských společností, je Listina základních práv a svobod. V článku 2 odst. 1 hovoří o tom, že *"Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání"*.

3.2 Zákon o církvích a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb.

Individuální a kolektivní práva a vztah mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi, které jsou uvedeny v Listině základních práv a svobod, dále podrobněji rozvíjí a upřesňuje zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).

Zákon č. 3/2002 Sb. definuje církev nebo náboženskou společnost jako "dobrovolné sdružení osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby" (Zákon o církvích a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb.).

Zákon o církvích a náboženských společnostech vymezuje v hlava II., § 4, odst. 1, právní předpoklady vzniku církví a náboženských společností, kde uvádí, že "Církev a náboženská společnost vzniká dobrovolným sdružováním fyzických osob a svébytně rozhoduje o věcech spojených s vyznáváním víry, o organizaci náboženského sdružení a o vytváření k tomu určených institucí". Církev a náboženská společnost rozhodují o svých záležitostech samostatně a nezávisle na státních orgánech České republiky.

Teprve registrací se církev a náboženská společnost stává právnickou osobou. V § 10 zákona č. 3/2002 Sb., jsou popsány náležitosti návrhu na registraci církve a náboženské společnosti. Návrh na registraci církve a náboženské společnosti podávají ministerstvu kultury alespoň tři zletilé fyzické osoby, které mají způsobilost k právním úkonům a jsou občany České republiky nebo cizinci s trvalým pobytem v České republice.

Tento návrh musí zahrnovat základní charakteristiku církve a náboženské společnosti, jejího učení a poslání, zápis o založení církve a náboženské společnosti na území České republiky, základní dokument církve a náboženské společnosti, v originále nejméně 300 podpisů občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice, kteří

dosáhli 18 let věku a kteří se hlásí k této církvi nebo náboženské společnosti" (Zákon o církvích a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb.).

Původní zákon z roku 1992, který platil od září roku 1991 do začátku roku 2002, stanovoval pro registraci hranici 10 000 podpisů zletilých osob, které mají trvalý pobyt na území České republiky. Toto vysoké číslo požadované pro registraci dalších církví a náboženských společností, které nebyly uvedeny v příloze zákona č. 308/1991 Sb. jako již dříve uznané, bylo stanoveno zákonem České národní rady č. 161/1992 Sb. Podle tohoto ustanovení se podařila registrace pouze dvěma církvím (roku 1993 a 1995) (Tretera, 2013). Nový zákon č. 3/2002 Sb., který je inspirovaný rakouským zákonem, snížil tuto hranici na 300.²⁰

V současné době eviduje Ministerstvo kultury České republiky 38 registrovaných církví a náboženských společností dle zákona č. 3/2002 Sb. Několik žádostí je zatím v řízení.²¹

Na základě zákona č. 308/1991 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností²² bylo automaticky zařazeno do seznamu oficiálních církví a náboženských společností 19 církví²³. V tomto případě byla využita koncepce právní

---

²⁰ Navrženo členem Komise vlády (VK) J. Zahradilem a následně podpořeno ministerskou expertní komisí (Zápisy z jednání VK a MEK). Inspirace rakouským zákonem ovlivnila i podobu financování církví (Váchal, 2012).

²¹ Podané návrhy na registraci církve/náboženské společnosti/svazu církví a náboženských společností: Lvi kulatého stolu, Řád Zemí Koruny české; Pauperes commitiones Christi templique Salamonici - SKT a Cesta Guru Járy (mkcr, 2015).

²² Tento zákon platil od září roku 1991 do začátku roku 2002

kontinuity, díky níž mohla být uznána registrace církví z předchozího období. Jednalo se o církve působící před rokem 1949, které byly následně perzekvovány a církve, které získaly státní souhlas až v době komunistického režimu.

V § 11 zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, jsou dále uvedeny náležitosti návrhu na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv, který může podat registrovaná církev a náboženská společnost, jež:

- a) je registrována podle tohoto zákona nepřetržitě ke dni podání návrhu nejméně 10 let,*
- b) zveřejňovala každoročně 10 let před podáním tohoto návrhu výroční zprávy o činnosti za kalendářní rok,*
- c) plní řádně závazky vůči státu¹²⁾ a třetím osobám,*
- d) je bezúhonná.*

Dle § 11 odst. 4 písm. a) až c) musí návrh na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv obsahovat:

- V originále podpisy alespoň jednoho promile zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice, kteří se hlásí k této církvi a náboženské společnosti.*

---

²³ 7 církví (8 po rozdělení Církve evangelické augsburského vyznání na dvě větve) působilo v českých zemích od Rakouska-Uherska, 3 církve byly zaregistrovány v období mezi 1. a 2. světovou válkou, část byla státem uznána v době komunistického režimu a Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v právním vakuu mezi roky 1989 a 1991 (Váchal, 2012).

- *Prohlášení, že její dosavadní činnost jako právníckého subjektu neodporuje podmínkám, které jsou stanoveny tímto zákonem a že plní řádně všechny závazky vůči státu a třetím osobám*
- *Texty výročních zpráv o činnosti za každý kalendářní rok a účetních uzávěrek za dobu 10 let před podáním návrhu (Zákon o církvích a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb.).*

3.3 Muslimská náboženská společnost na území Česka od počátku 20. století

Islámské náboženství bylo uznáno na území Česka již v roce 1912 Zákoníkem říšským. Císař Franz Josef I. podepsal dne 15. července 1912 říšský zákon č. 159/1912, kde je uvedeno, že *"Přívrženci islamu podle hanefitského ritu uznávají se podle následujících ustanovení v královstvích a zemích na říšské radě zastoupených za náboženskou společnost ve smyslu státního základního zákona ze dne 21. prosince 1867"*.

V § 6 tohoto zákona je dále uvedeno: *"Náboženská společnost přívrženců islamu podle hanefitského ritu požívá jako taková vzhledem k vykonávání svého náboženství a svým náboženským sluhům téže zákonné ochrany jako jiné zákonně uznané společnosti náboženské. Také nauky islamu, jeho zařízení a zvyky požívají téže ochrany, pokud neodporují státním zákonům"* (Zákoník říšský 159/1912).

Téměř do poloviny 30. let 20. století se sdružovali muslimové na našem území neorganizovaně. Roku 1934 pak byla založena první česká muslimská obec pod názvem *Muslimská náboženská obec pro Československo s ústředím v Praze (MNO)*²⁴. Vznik

---

²⁴ Složena zejména z muslimských uprchlíků ze Sovětského Svazu, studentů z Jugoslávie a arabských obchodníků.

inicioval tehdejší egyptský velvyslanec Abdulhamíd al-Bábá bej, muslimský intelektuál indického původu dr. Sajjíd Hasan Mírzá chán a český publicista Mohamed Abdalláh-hadži Brikcius²⁵. Na své první ustavující schůzi, která se konala 23. prosince 1934, byly vytyčeny následující úkoly: výstavba mešity v Praze, zajištění řádné registrace MNO a uznání československými úřady (Mendel, M., 1996).

Slavnostního založení obce, které se uskutečnilo 25. dubna 1935, se zúčastnila řada významných osob z podnikatelského a politického prostředí.

Zřízení muslimské náboženské obce (Al Ittihad Al Islami) bylo 2. února 1935 potvrzeno Ministerstvem školství a národní osvěty (MŠANO). V dopise, který MŠANO zaslalo muslimské obci, se uvádí, že *"...jest náboženskou společností jmenovaného ritu pokládati za státně uznanou v zemích českých"* (Mendel, M., 1996).

Zároveň však MŠANO upozorňuje na fakt, že muslimská obec nepředložila organizační řád, resp. stanovy, které je třeba dodat. V souladu s § 8 zákona č. 159/1912 dále upozorňuje, že k řádnému zřízení a povolení MNO bude nutné schválení Ministerstvem vnitra (MV). V dalších letech pak pokračovaly jednání mezi MNO a MV, avšak bez výsledku. Kvůli průtahům státních orgánů a personálnímu chaosu uvnitř samotné muslimské obce, se nepodařilo získat oficiální státní uznání. V roce 1945 pak muslimská obec od svého záměru získat státní uznání zcela upustila, a to zejména kvůli

---

²⁵ Původním jménem Alois Bohdan - český publicista, cestovatel a orientalista, který konvertoval k Islámu. Brikcius byl zapáleným nacionalistou a antisemitou, členem československého nacionalistického a částečně fašistického hnutí Vlajka. Přispíval do stejnojmenného deníku Vlajka, přičemž jeho hlavním tématem byl útisk muslimů v Asii a Africe. Po válce byl odsouzen k osmi letům vězení a na svobodu se dostal v roce 1953.

nastalé politické situaci a kolaboraci některých členů muslimské obce s nacisty (Mendel, M., 1996).

V období po druhé světové válce muslimové praktikovali svoji víru převážně v soukromí, neboť na veřejnosti mohly působit pouze státem registrované náboženské organizace.

Díky uvolnění poměrů koncem 60. let 20. století (1968-1969), se muslimové²⁶ opět pokusili zažádat o registraci muslimské náboženské společnosti. Jednalo se o společnost *Yeni- çeri - Sociální organizace moslimů v Praze*²⁷, avšak registrace skončila opět nezdarem (Ministerstvo kultury České republiky, 2004).

Po listopadu 1989 bylo obnoveno úsilí o původní registraci Muslimské obce (MO) z období první republiky²⁸. Tehdejší vláda vzala na vědomí existenci muslimské obce a přiznala jí právo na plnoprávný náboženský život²⁹. Islám a náboženská práva muslimů byla tímto uznána, avšak stále nebyla Muslimská obec uvedena na seznamu státem registrovaných církví či církví, které působí na základě státního souhlasu (tzv. seznam církví a náboženských společností)³⁰ (Janků, 2013).

---

²⁶ zastupoval je Aríf Omar Třebíčský

²⁷ *yeni çeri - janyčari - nové vojsko*. Jednalo se o příslušníky osmanské armády, tzv. janičárů (1330 -1826) (wikipedia.cz).

²⁸ U řady registrovaných církví a náboženských společností je uvedeno jako datum registrace období Rakouska-Uherska a období první republiky

²⁹ Dopis č.j. 123.541/90-5

³⁰ Zákon č. 308/1991 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Příloha tohoto zákona obsahuje Seznam církví a náboženských společností působících ze zákona či na základě státního souhlasu.

V roce 1995 znovu zažádala MO o registraci, avšak proces registrace byl zastaven³¹. Důvodem bylo, že návrh na registraci nespĺňoval zákonné podmínky, tj. alespoň 10 000 podpisů zletilých osob s trvalým pobytem na území České republiky.³²

V lednu roku 2002 vešel v platnost zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, který je inspirovaný rakouským dvoustupňovým registračním systémem náboženských organizací.

V prvním stupni registrace potvrzuje stát existenci náboženské společnosti a dle §6 odst. 1 zákona č. 3/2002 Sb. se církev a náboženská společnost registrací stává právnickou osobou. Dále je v §6 odst. 3 tohoto zákona uvedeno, že registrovaná církev a náboženská společnost může k plnění svého poslání zejména:

a) vyučovat a vychovávat své duchovní i laické pracovníky ve vlastních školách a jiných zařízeních i na vysokých školách bohosloveckých a bohosloveckých fakultách za podmínek podle zvláštních právních předpisů,⁵³³)

b) získat oprávnění k výkonu zvláštních práv podle tohoto zákona.

---

³¹ Rozhodnutím Ministerstva kultury č.j. 13114/95 a 3542/96

³² 10.000 podpisů požadovaných pro registraci dalších církví a náboženských společností (mimo těch, které byly uvedeny v příloze zákona č. 308/1991 Sb. jako již dříve uznané) stanovoval zákon České národní rady č. 161/1992 Sb. Kvůli takto vysokému číslu se podařila registrace pouze dvěma církvím (roku 1993 - Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a roku 1995 - Luterská evangelická církev a. v. v ČR) (MKČR, 2016).

³³ Zákon č. 29/1984 Sb.

V druhém stupni registrace již může registrovaná církev a náboženská společnost dle §7 odst. 1 písm. a) až f) zákona č. 3/2002 Sb získat oprávnění k výkonu těchto zvláštních práv:

*a) vyučovat náboženství na státních školách podle zvláštního právního předpisu,4)*³⁴

b) pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranné léčení a ochranná výchova,

*c) být financována podle zvláštního právního předpisu o finančním zabezpečení církví a náboženských společností, 6)*³⁵

*d) konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky podle zvláštního právního předpisu,7)*³⁶

e) zřizovat církevní školy podle zvláštního právního předpisu,4)

f) zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, je-li tato povinnost tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti nejméně 50 let; tím není dotčena

---

³⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ Zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

*povinnost překazit trestný čin uložená zvláštním zákonem. 8)*³⁷

V březnu roku 2004 zažádalo Ústředí muslimských obcí (ÚMO) opětovně o registraci (I. stupeň), tentokrát s pozitivním výsledkem³⁸. Díky svému statusu registrované církve mohlo ÚMO požádat Ministerstvo zemědělství (MZ) o přiznání výjimky a o svolení k porážkám zvířat halal způsobem. V únoru 2010 tuto výjimku Ministerstvo zemědělství udělilo.³⁹

V roce 2006 se obrátilo ÚMO na Ministerstvo kultury se žádostí o udělení výjimky pro přiznání oprávnění ke zvláštním právům (II. stupeň registrace)⁴⁰, a to dle §27 odst. 8 zákona č. 3/2002 Sb., v němž se uvádí, že *"Ministerstvo se souhlasem vlády může učinit*

---

³⁷§167 trestního zákona

³⁸ Datum rozhodnutí Ministerstva kultury - 30. 8. 2004 (k č.j. 4874/2004); datum přijetí 17. 9. 2004

³⁹ Zákon č. 246/1992 Sb., zákon na ochranu zvířat proti týrání uvádí v §5 odst. 3 *Porážení jatečných zvířat 1c) vykrcením může být prováděno pouze po jejich omráčení zaručujícím ztrátu citlivosti a vnímání po celou dobu vykrcování. Jatečné zpracování zvířete před jeho vykrcením je zakázáno.*

Dále uvádí v §5 odst. 5 *Výjimky z ustanovení odstavce 3 může povolit Ministerstvo zemědělství (dále jen „ministerstvo“) pro potřeby církví a náboženských společností 2h), jejichž předpisy stanoví jiný způsob porážky zvířat. Církev nebo náboženská společnost může takovou porážku zvířat provádět jen podle veterinárních podmínek stanovených orgánem veterinární správy pro jednotlivé zařízení. Porážku musí provádět osoba odborně způsobilá, která je povinna dbát o minimální utrpení poráženého zvířete (Zákon č. 246/1992 Sb., zákon na ochranu zvířat proti týrání).*

⁴⁰ Přestože §7, odst. 1 zákona č. 3/2002 Sb. přiznává šest zvláštních práv, ÚMO nepožadovala právo *zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství, neboť praxe zpovědi se v islámu neprovozuje (Janků, 2013).*

výjimku a přiznat oprávnění ke zvláštním právům podle § 7 odst. 1 církvím a náboženským společnostem, které reprezentují významné světové náboženství s dlouhou historickou tradicí, působí na území České republiky a jsou registrovány podle tohoto zákona. V tomto případě se nevyžaduje splnění podmínek podle § 11 odst. 1 a 4. Návrh na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv může podat registrovaná církev a náboženská společnost, která plní řádně závazky vůči státu a třetím osobám. Výjimku podle tohoto odstavce lze udělit pouze do 5 let od nabytí účinnosti tohoto zákona" (Zákon o církvích a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb.).

Ministerstvo kultury rozhodlo v říjnu 2006 o neudělení výjimky pro přiznání oprávnění ke zvláštním právům. Důvodem byla zejména skutečnost, že v České republice bylo ÚMO oficiálně registrováno až v září 2004, tzn. že žádost o udělení výjimky pro přiznání zvláštních práv byla podána již necelé dva roky po registraci I. stupně. Ministerstvo ve svém zamítavém stanovisku dále uvádí, že dle § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 3/2002 Sb. může získat přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv církev a náboženská společnost, která je registrovaná alespoň 10 let.

Ministerstvo kultury ve svém odůvodnění nebralo v potaz možnost udělení výjimky dle § 27 odst. 8 zákona č. 3/2002 Sb., kde se nevyžaduje splnění podmínek podle § 11 odst. 1 a 4 (výše zmíněná registrace 10 let). Proti zamítavému stanovisku MK podalo ÚMO rozklad, který však byl zamítnut a původní rozhodnutí MK bylo potvrzeno (Janků, 2013).

Přestože je ÚMO registrována pouze v I. stupni, může alespoň zčásti realizovat činnosti spojené s II. stupněm registrace. Bez tohoto stupně registrace však tyto aktivity nemají státní finanční podporu a jsou částečně omezeny.

V současné době probíhá:

- výuka náboženství v prostorách mešit
- psychosociální, duchovní a charitativní činnost ve věznicích (přístup duchovního je však možný pouze do dohody s vedením konkrétní věznice)⁴¹
- uzavírání sňatků dle islámské tradice (poté je třeba je uzavřít také před příslušným orgánem státu) (Janků, 2013).

---

⁴¹ Muslimové mohou v českých věznicích dodržovat ramadán a je jim rovněž povoleny pravidelné modlitby s použitím modlitebního koberečku. Ve věznici Praha Ruzyně byla v roce 2002 otevřena muslimská modlitebna (Janků, 2013).

4. Muslimské komunity v ČR

Kapitola se zaměřuje na aktuální stav muslimských komunit v České republice, míru jejich integrace do společnosti a charitativní činnost.

4.1 Současný stav a orientace muslimských komunit v ČR

Muslimská komunita v České republice se stejně jako jinde ve světě dělí na dvě hlavní větve, a to sunnitskou a šíitskou⁴². To potvrdil i výzkum studentů České zemědělské univerzity z roku 2010, který nesl název *Islám: Dělení muslimů v České republice na sunnity a šíity*. V rámci tohoto výzkumu byli osloveni následující tři vyznavači sunnitského islámu: bývalý předseda pražské muslimské obce Vladimír Sánka, Safi Askhabov z česko-albánské rodiny a Shaima Kasawad pocházející z Jemenu. Všichni tři respondenti shodně uvedli, že i v České republice se muslimové dělí na sunnity a šíity. Na otázku, zda mezi nimi panuje nevraživost, odpovídali shodně, že nikoliv. Z výzkumu vyplynulo, že tato odlišnost pro muslimy v České republice není důležitá a dokonce vedou společné bohoslužby (Beranová, 2010)

V článku Miroslava Mareše s názvem *Muslimská politika v ČR na rozcestí* z roku 2015 se naopak můžeme dočíst, že neshody mezi sunnitskými a šíitskými muslimy⁴³ v České republice dospěly až k osamostatnění šíitů (Mareš, 2015). Jejich centrum vzniklo v roce 2012 nedaleko Brna ve městě Kuřim v Jihomoravském kraji.

---

⁴² Sunnité představují zhruba 90% všech muslimů, zbylých 10 % jsou šíité. Sunnité považují za Mohamedova nástupce voleného chalífu Abú Bakra z kmene Kurajšovců, kdežto pro šíity je jím pouze potomek Mohamedovy rodiny-Mohamedův bratranec a zeť Alí ibn Abí Tálíb.

⁴³ Převážnou většinu šíitských muslimů v České republice tvoří imigranti z Libanonu, Iráku a Iránu, ale jsou zde i čeští konvertité k šíitskému islámu (Taušová, 2012).

V současné době působí v České republice celá řada organizací, které sdružují muslimy.

Jmenujme např.:

- Ahlulbayt centrum
  - Vzdělávací centrum Alfirdaus
  - Ústředí muslimských obcí v České republice (ÚMOČR)
    - Muslimská obec v Praze, Muslimská obec v Brně, Muslimská obec v Karlových Varech, Muslimská obec v Hradci Králové, Muslimská obec v Teplicích
  - Islámská nadace v Praze
  - Islámská nadace v Brně
  - Muslimská unie
  - Mozaiky o.s. Platform Dialog
  - Šíitská organizace kolem iráckých šíitů
  - Občanské sdružení marockých občanů v ČR
  - Libanonský klub v ČR
  - Česko-arabská společnost
  - Proislam o.s.
  - Česko-irácké sdružení
  - Alfirdaus jazyková škola a modlitebna
  - Turecká mešita v Praze
  - Všeobecný Svaz Muslimských Studentů a Mládeže (Dále SMSM)
- (Lhoťan, 2011)

4.1.1 Ahlulbayt centrum

Zatím jediné oficiální centrum šíitských muslimů v České republice⁴⁴, které vzniklo v roce 2012 v Kuřimi. Toto šíitské středisko, jehož oficiální název zní Ahlulbayt centrum, má i svoji webovou stránku⁴⁵, kde sami sebe prezentují jako konvertity k islámu a následníky učení školy Ithná Ašarija (ší'advanácti imámů), která je postavena na učení proroka Muhammada a jeho rodiny.

Úkolem webových stránek je i osvěta a informování české veřejnosti o šíitském islámu.

"Jsme si vědomi toho, že ší'a je ve většině nepochopený islámský směr, o němž kolují různé fámy. Bohužel v češtině neexistují žádné texty, které by českým čtenářům přiblížily tento směr a vyvrátily tak tyto lži. A právě proto vznikly české stránky, kde se s Vámi chceme podělit o poklad - cestu, kterou jsme po velkém úsilí našli, Al-Hamdulillah" (islam-ahlulbayt, 2016).

Centrum Ahlulbayt provozuje šíitský muslim a podnikatel Abdulrahman Adday, který se rozhodl centrum přesunout do Brna kvůli lepší dostupnosti.⁴⁶ Toto nové islámské kulturní centrum v brněnské městské čtvrti Královo Pole ještě nebylo oficiálně otevřeno, ale již nyní proti němu obyvatelé protestují⁴⁷ (Hejl, 2016).

---

⁴⁴ Šíitští muslimové se sdružují i kolem íránského, iráckého a libanonského velvyslanectví (Taušová,2012)

⁴⁵ <http://www.islam-ahlulbayt.cz/>

⁴⁶ Nyní se centrum nachází v průmyslové zóně, kde sídlí Abdulrahmanova firma na náhradní díly

⁴⁷ Autor v článku poukazuje na skutečnost, že šíitské centrum fungovalo v Kuřimi bezproblémově 4 roky. Zmiňuje rovněž Addayovo vyjádření, že *"účelem centra je sblížení české a islámské kultury. Nefungujeme pouze pro arabskou komunitu, přijít může kdokoliv, kdo*

4.1.2. Vzdělávací centrum Alfirdaus

Vzdělávací centrum Alfirdaus⁴⁸ se nachází v domě na Praze 8 v ulici Na Košince 2453/1a. Na tomto místě funguje od roku 2012, kdy Zastupitelstvo městské části Praha 8 schválilo prodej pozemku pod tímto objektem⁴⁹ společnosti Manbel Alkear s.r.o., kterou vlastní kuvajtská muslimové. V současné době zde figuruje společnost Alfirdaus s.r.o., která dle obchodního rejstříku provozuje jazykové a jiné odborné vzdělávací kurzy, školení a překladatelskou a tlumočnickou činnost. Kromě oficiálně schválené jazykové školy je v tomto objektu provozována i mešita (Lhořan, 2014a).

4.1.3 Ústředí muslimských obcí v České republice (ÚMOČR)

Ústředí muslimských obcí (Al Ittihad Al Islami) je organizace, která sdružuje muslimské obce v České republice a koordinuje jejich činnost zejména v oblasti náboženské, sociální, vzdělávací a kulturní. V současné době sdružuje Muslimskou obec v Praze, Muslimskou obec v Brně, Muslimskou obec v Karlových Varech, Muslimskou obec v Hradci Králové a Muslimskou obec v Teplicích

V roce 2004 získalo Ústředí muslimských obcí jako zatím jediná muslimská organizace od Ministerstva kultury status oficiálně registrované církve (I. stupeň registrace). Od roku 2009 je předsedou ÚMO český muslim iráckého původu Muneeb Hassan Alrawi (umocr.cz, 2016).

---

se zajímá. Plánujeme pořádat různé akce, slavit svátky, nabízet výuku arabštiny. Jsme otevřeni veřejnosti," (Hejl, 2016).

⁴⁸ V překladu Nejvyšší nebe

⁴⁹ Společnost Manbel Alkear s.r.o koupila dům od soukromé osoby, ZMČ Praha 8 schválilo pouze prodej pozemku pod tímto domem

4.1.4 Islámská nadace v Praze

Islámská nadace v Praze je nevýdělečnou organizací, která provozuje Islámské centrum - Pražskou mešitu a modlitebnu v centru Prahy, dále se zaměřuje na charitativní činnost a osvětu. Pražská mešita⁵⁰ se nachází v ulici Blatská 1491 v Praze 9 - Kyjích a Informační kancelář a modlitebna je umístěna v ulici Politických vězňů 14 v Praze 1. Islámská nadace v Praze úzce spolupracuje a je personálně propojena s Islámskou nadací v Brně, Ústředím muslimských obcí a Všeobecným Svazem Muslimských Studentů a Mládeže (Islámská nadace v Praze, 2016).

4.1.5 Islámská nadace v Brně

Islámská nadace v Brně, která provozuje Brněnskou mešitu, sídlí v ulici Vídeňská 38a. Brněnská mešita, který byla otevřena v roce 1998, byla vůbec první mešitou v České republice. Stejně jako Islámská nadace v Praze se kromě pravidelných modliteb zaměřuje i na charitativní a osvětovou činnost. V červenci 2008 při příležitosti 10. výročí otevření brněnské mešity rozdávali muslimové na náměstí Svobody kolemjdoucím růže jako vyjádření přátelství a vděčnosti za dobré vztahy (Macků, 2008). Islámská nadace v Brně v minulosti uspořádala i několik výstav, které si kladou za cíl odbourat všeobecné předsudky o muslimech a přiblížit lidem tamní muslimskou komunitu.

4.1.6 Muslimská unie

Organizace Muslimská unie v České republice byla založena v roce 2000, jejím ředitelem a zakladatelem je Súdánec Mohamed Abbas⁵¹. Mezi aktivity Muslimské unie

---

⁵⁰ Provoz byl oficiálně zahájen v květnu 1999.

patří např. přednášky na školách, besedy, pořádání letních seminářů či výuka arabštiny. Muslimská unie má svoji webovou stránku⁵² a facebookový profil⁵³, kde informuje o aktuálním dění v muslimské komunitě. Muslimská unie má v současné době jen šest členů ve výkonném výboru a několik málo řadových členů. Dle Mohameda Abbase počet nepřesahuje patnáct členů.

4.1.7 Mozaiky o.s. Platform Dialog

Česko-turecká nezisková organizace mezikulturního dialogu Mozaiky o.s. Platform Dialog⁵⁴ byla založena tureckými muslimy v roce 2005. Organizace usiluje o vytvoření dialogu mezi lidmi různých ras, národností, náboženského vyznání a postojů, kteří i přes tuto odlišnost chtějí dosáhnout společných cílů.

Na svých webových stránkách uvádí, že cílem je *"odstranit „nedostatek povědomí a vzájemného porozumění mezi lidmi z odlišných kulturních základů a světových názorů vytvářejících konflikty, teror a války“* (Mozaiky, 2016).

Sdružení Mozaiky se snaží konfrontovat co největší počet lidí s rozdílnými názory a prostřednictvím dialogu odstranit předsudky a nepřátelství k ostatním lidem. Mozaiky

---

⁵¹ Mohamed Abbas je známý svými kontroverzními výroky. V pořadu České televize Hyde Park např. zpochybnil popravu amerických vojáků Islámským státem a prohlásil, že by byl rád, kdyby muslimové žijící v Evropě mohli uplatňovat právo šaría (Hyde Park, 2015).

⁵² <http://muslimskaunie.cz/>

⁵³ <https://www.facebook.com/muslimskaunie/>

⁵⁴ Sídlí v Praze 1 v ulici Žitná 49

organizuje setkávání těchto lidí, kde mohou *"společně sdílet naděje, nápady a sny – vše s vědomím, že je normální mít odlišné názory a postoje"*(Mozaiky, 2016).

Sdružení se zaměřuje na oblast kulturní a duchovní - zejména se zajímá o témata demokracie, lidských práv, náboženství, filozofie a etiky. Mezi pravidelné akce patří Poznávací cesty do Turecka, pořádání Mezinárodní konference⁵⁵, panelové diskuze Dialogue Talks⁵⁶, semináře a společenské večere zaměřené na dialog mezi různými kulturami a náboženstvími, návštěvy domovů pro seniory a dětských domovů, akce Kulturní rozmanitost či mezikulturní večer Kultura sblíží⁵⁷.

Sdružení každoročně uděluje *Cenu Mozaiky za přínos mezikulturnímu dialogu*⁵⁸ a *Cenu za celoživotní přínos*⁵⁹ (Mozaiky, 2016).

Sdružení Mozaiky o.s. Platform Dialog se hlásí k islámu v pojetí Muhammada Fethullaha Gülena.

---

⁵⁵ V roce 2008 se uskutečnila Mezinárodní konference zaměřená na téma lidských práv v Abrahamových náboženstvích. Na konferenci vystoupili se svými projevy o lidských právech v judaismu, křesťanství a islámu tři univerzitní profesori (Mozaiky, 2016).

⁵⁶ Zazněla např. tato témata: Sexismus a násilí na ženách, Kulturní menšiny v evropské identitě, Společný hlas - fórum pro mezináboženský dialog, Syrští uprchlíci a solidarita v EU, Ženy v moderní společnosti. Rovnost? (Mozaiky, 2016).

⁵⁷ V rámci cyklu Kultura sblíží zazněla např. tato témata: Židovský svátek Pesach, Místo Českobratrské církve evangelické v české a moravské společnosti, Zkušenosti a zážitky z Turecka a turecké literatury, Vánoce – Svátky klidu a míru, Mistr Jan Hus, Oslava svátku Ašure (Mozaiky, 2016).

⁵⁸ oceněn byl profesor Tomáš Halík a docent Pavel Hošek

⁵⁹ získal profesor Luboš Kropáček

Fethullah Gülen (*27.4. 1941 v Turecku) je muslimský učenec, filozof, intelektuál, spisovatel, emeritní kazatel a aktivista v oblasti vzdělávání a mezináboženského a mezikulturního dialogu. V roce 1959 získal státní kazatelskou licenci. Ve svých kázáních kladl důraz na vzdělávání, sociální spravedlnost, demokracii a hlásal přátelský dialog před represí a násilím. Díky těmto svým názorům získával stále více přívrženců.

Fethullah Gülen se v rámci mezináboženského dialogu setkal i s hlavou katolické církve papežem Janem Pavlem II., řeckým pravoslavným patriarchou Bartolomějem a s vrchním sefardským rabínem Izraele (Bělka, 2014). V roce 2008 se v anketě amerického časopisu Foreign Policy umístil na prvním místě jako nejvýznamnější a nejvlivnější intelektuál současného světa (Novinky.cz, 2008). V současné době žije Fetullah Gülen ve Spojených státech v Pensylvánii, neboť v jeho rodném Turecku je na něj vydaný zatykač. Prezident Erdogan nechal zatknout i celou řadu jeho přívrženců (Bělka, 2014).

Fethullah Gülen je vůdcem náboženského hnutí, k němuž se v současné době hlásí více jak 10 milionů lidí z celého světa⁶⁰. Gülenovy školy, ve kterých se vzdělávají mladí umírnění muslimové, najdeme ve 140 zemích světa. Filozofie jeho hnutí dává najevo, že i stoupenci islámského náboženství jsou schopni přátelského a konstruktivního dialogu se západním světem a obecně s jinými kulturami a náboženstvími (Bělka, 2014).

Pro ilustraci učení Fethullaha Gülena citujme jeden z jeho výroků: *“Bud'te tak tolerantní, až se Vaše nitro rozšíří až do velikosti oceánu. Nechte se inspirovat vírou a láskou lidí. Ať ve Vašem okolí nejsou žádné ztrápené duše, kterým nenabídnete pomocnou ruku a vůči komu zůstanete lhostejnými”* (Fethullah Gülen, 2011).

---

⁶⁰ V Turecku se k němu hlásí asi 15 % obyvatel (Bělka, 2014).

4.1.8 Občanské sdružení marockých občanů v ČR (OSMO)

Nezisková organizace Občanské sdružení marockých občanů sídlící na adrese Žatecká 41/4 Praha 1 se zaměřuje na sblížení a vzájemné poznávání české a marocké kultury. Organizace sdružuje marocké občany žijící dlouhodobě v České republice, a to jak muslimy, tak i nemuslimy⁶¹. Na svých facebookových stránkách uvádí, že se mimo jiné zaměřuje na ediční a vydavatelskou činnost a organizování kulturních, společenských a vzdělávacích akcí (OSMO, 2016).

4.1.9 Libanonský klub v ČR

Občanské sdružení Libanonský klub v České republice sídlící na adrese Žitná 45 Praha 1 sdružuje nejen libanonské občany⁶² dlouhodobě žijící v České republice, ale i občany České republiky se zájmem o Libanon a jeho kulturu⁶³. Prostřednictvím různých společenských akcí, seminářů a besed se sdružení zaměřuje na lepší poznání obou kultur, národních tradic a zvyků a posílení přátelství a dobrých vztahů mezi Čechy a Libanonci⁶⁴. Sdružení vydává nepravidelně informační časopis Al Jisr⁶⁵ (Libanonský klub, 2016).

---

⁶¹ Náboženské složení Maroka: 98,7% muslimové, 1,1% křesťané, 0,2% židé (wikipedia.cz, 2016)

⁶² Náboženské složení Libanonu: 60 % muslimové, 39% křesťané, 1% ostatní (wikipedia.cz, 2016). Libanonský klub sdružuje muslimy i nemuslimy

⁶³ Členem Libanonského klubu se může stát každý zletilý český a libanonský občan, který má trvalý nebo dlouhodobý pobyt v České republice (Libanonský klub, 2016).

⁶⁴ vztahy mezi Českou republikou a Libanonem jsou tradičně bezproblémové, vyvážené a přátelské (Ministerstvo zahraničních věcí, 2016).

⁶⁵ Al Jisr znamená v překladu most - most mezi Českou republikou a Libanonem a zároveň most mezi Libanonci žijícími v ČR a Libanonu (Libanonský klub, 2016).

4.1.10 Česko-arabská společnost

Česko-arabská společnost sídlící na adrese Bočovská 632/2 Praha 5 je neziskovou organizací, která vznikla v roce 1990. Navázala na aktivity Arabského výboru, jenž působil v 70. letech 20. století v rámci Československé společnosti pro mezinárodní styky (ČSMS). Jednalo se o různé výstavy (putovní výstava syrského lidového umění, výstava moderního arabského výtvarného umění aj.), semináře, přednášky, výměny publikací a informačních materiálů, společné večery, setkávání s arabskými studenty, koordinace finančních sbírek (Bulletin Společnosti česko-arabské, 2014).

Na svých webových stránkách uvádí, že hlavním úkolem je seznámit českou veřejnost s historií, kulturou a tradicemi arabských zemí. Mezi aktivity Česko-arabské společnosti patří: *"přednášky, semináře, besedy s cestovateli, arabisty a dalšími znalci arabských zemí, kulturní večery, výstavy fotografií, obrazů a rukodělných výrobků, promítání arabských filmů i prodejní výstavy výrobků z arabských zemí"* (Společnost česko-arabská, 2016).

Společnost je členem mezivládní instituce české sítě Nadace Anny Lindhové pro dialog kultur ve Středomoří (Anna Lindh Foundation, 2016) a rovněž spolupracuje s Ministerstvem zahraničních věcí České republiky a s řadou kulturních institucí. V rámci Společnosti působí Sdružení přátel jednotlivých arabských zemí (Sdružení přátel Libanonu, Sdružení přátel Iráku, Sdružení přátel Libye, Sdružení přátel Súdánu apod.). Každý rok vydává Česko-arabská společnost v českém a arabském jazyce Bulletin SČA.

4.1.11 PROIslam o.s.

Občanské sdružení PROIslam založily v roce 2007 české muslimky s cílem upevnit českou muslimskou komunitu, vzdělávat a připravit budoucí generace na život v českém

prostředí a jazyce. Sdružení PROIslam vydává 4x ročně časopis Amanah: časopis muslimských žen.

Sdružení bylo založeno za účelem:

a) podpory objektivní informovanosti o islámu (veřejnost)

b) objektivní vzdělávání islámu (muslimská komunita)

c) přibližování kultur různých etnik a zemí

(PROIslam, 2016)

4.2 Přítomnost muslimů v Čechách – minulost a současnost

Tato kapitola se zabývá otázkou přítomnosti muslimů na českém území, resp. jejich soužitím s většinovou společností. V kontextu této kapitoly se nemyslí minulostí období tatarských nájezdů do Evropy v 16. a 17. století, kdy přítomnost Turků na území Moravy byla výbojná a vše devastující, ale minulost z pohledu dějin teprve nedávná, tj. 60. až 90. léta 20. století.

Bývalá Československá socialistická republika⁶⁶, pokud jde o přítomnost muslimů, se zásadně lišila od okolních států západní Evropy. Zatímco v 60. až 70. letech 20. století přijížděly do západní Evropy první generace muslimských přistěhovalců (např. do Francie ze severní Afriky, do Německa z Turecka a do Anglie z Pákistánu), aby zde pracovali výhradně jako dělníci – tzv. *gastarbeitři*⁶⁷ v socialistickém Československu

---

⁶⁶ Oficiální název od roku 1960 až do roku 1990 vycházel z původního znění Ústavního zákona č. 100/1960 Sb. (Ústava Československé socialistické republiky)

⁶⁷ "*Gastarbeiter je cizinec, který dlouhodobě pracuje v hospodářsky vyspělejší zemi Tento pojem pocházející z němčiny vznikl začátkem druhé poloviny 20. století, kdy do západního*

(rozuměj ve zkratce Československá socialistická republika) byla situace zcela jiná (Kropáček, 2013, s. 181).

Jestliže české občany v té době něco znepokojovalo, pak to zcela jistě nebyla přítomnost muslimů ve středoevropském prostředí. Český občan se mohl potkat s muslimem zejména ve studentském prostředí, resp. na akademické půdě. Na vysokých školách se vzdělávali studenti jak ze zemí severní Afriky (Libye, Egypt), tak i z dalších muslimských států (např. Afghánistán, Irák nebo Írán). Muslimští posluchači na kolejích pokojně žili a studovali s českými kolegy bez jakékoliv náboženské či jinak společenské kontroverze, řada z nich po ukončení studií zde zůstala, zakládala rodiny a profesně se zapojila do pracovního prostředí. Vysokoškolsky vystudovaní muslimové se zcela včlenili do pracovního procesu v nejrůznějších oblastech a dodnes v něm působí.

Tomu odpovídala i politická situace, kdy nejvyšší představitelé některých muslimských států navštívili ČSSR. Jmenujme např. opakované návštěvy plukovníka Muammara Kaddáfího, hlavního představitele Libye, nebo iránského šáha Muhammada Rezá Pahlavího.

Citujme příkladmo z článku Miroslava Zámečnicka (2015), který popisuje Československo - iránské vztahy po druhé světové válce takto:

“Po druhé světové válce syn Rezá Šáha, Muhammad Rezá Pahlaví, nechtěl mít zprvu s komunistickým Československem nic společného a v dobových depeších československých diplomatů měl epiteton constans „agent amerického imperialismu.“

Německa začali přijíždět za prací lidé z Turecka, Itálie, Řecka, Portugalska i odjinud. Původně označoval osoby, jež měly pracovní vízum jen na omezenou dobu a předpokládalo se, že po uplynutí jeho platnosti se vrátí zpět do vlasti; udržel se však i poté, co se ukázalo, že v mnoha případech tomu tak není a tito lidé v Německu zůstávají trvale” (wikipedia, 2016).

Vzájemné vztahy se pozoruhodně zlepšily až koncem šedesátých let, kdy Muhammad Rezá s manželkou Farah Dibou přijel do Československa (1967) a reciproční návštěvu vykonal o dva roky i prezident Ludvík Svoboda (na nějž prý iránský šáh rád vzpomínal).

V 70. letech pak nastala zlatá éra, kdy třeba čeští umělci z tehdejšího Artcentra (jichž si Farah Diba všimla díky československému pavilonu na Expu v Montrealu) vytvořili velmi působivé expozice, jež měly šáha zařadit po bok velkých panovníků perských dějin. Artcentrum tehdy inkasovalo za tyto projekty přes patnáct milionů amerických dolarů, což byly na tehdejší dobu velké peníze.

Po jeho návštěvě v Teheránu v roce 1976 také vznikla vůbec největší obchodní smlouva, jakou kdy za starého režimu Československo podepsalo s nesocialistickou zemí.

Počínaje rokem 1981 měl Írán dodávat 3,6 miliardy kubiků zemního plynu ročně (až do roku 2003!), v celkové hodnotě 2,5 miliardy dolarů. V létě 1977 dostala v Praze Jeho perská Výsost Řád bílého lva I. třídy s řetězem a poté on i jeho manželka převzali čestné doktoráty z práva a filozofie na Univerzitě Karlově“ (Zámečník, 2015).

V současné době tato generace muslimů, žijící na našem území, se bez problému etablovala v české společnosti a dle názoru autora této práce nejsou na místě obavy z její přítomnosti. V porovnání se západními evropskými státy se totiž nejedná o početné skupiny přistěhovalců, kteří byli často řazeni většinou společnosti na její sociální okraj.

Stejně tak druhá generace muslimských Čechů, která pochází většinou ze smíšených manželství, má sounáležitost s naším prostředím, a není ve společnosti vnímána nijak odlišně; skutečnost, že tito občané mohou mít jiný než “stoprocentně “ český původ, může naznačit jen jejich příjmení. V této souvislosti je třeba objektivně připomenout, že česká společnost se až do nedávna stavěla negativně spíše k jiným skupinám obyvatel, kteří byli z jejího pohledu tzv. sociálně nepřizpůsobiví. Na tyto skupiny byla upřena pozornost českých občanů a nacionalistických politických uskupení.

Tento postoj se však pod vlivem soudobých událostí v Evropě radikálně mění. Bohužel vznikají nová uskupení, která prvoplánově odsuzují islám a muslimy bez hlubších znalostí problematiky. Radikálové těží z vlivu jednostranně referujících médií a svoji roli tu sehrávají i anonymní sociální sítě. Tento směr je však, obrazně řečeno, “cestou do pekel“. Místo aby se česká společnost spojila (tedy i s mírumilovnými muslimy zde žijícími) v boji s terorismem, vytváří prostředí, které ji spíše rozděluje a tím i oslabuje. Dokladem toho je např. současná snaha politické strany Úsvit - Národní koalice přejmenovat se na Úsvit s Blokem proti islámu. Tuto změnu Ministerstvo vnitra nepovolilo, věc však není dosud uzavřena, neboť strana se bude proti rozhodnutí bránit soudní cestou.

4.3 Charitativní činnost

Sociální aspekt islámu

Tato část pojednává zejména o zakátu - povinnosti muslimů odvádět almužnu pro sociální účely. Jde o jeden ze základních pilířů islámu, vedle vyznání víry, povinné modlitby, půstu v ramadánu a pouti do Mekky. Jak uvádí profesor Kropáček v knize “Po cestách kamenitých“ (s.175-176), zakát se překládá jako almužna, nebo daň či příspěvek na charitu, přičemž je stanovena její minimální roční částka. V Praze mohou muslimové platit příspěvek do schránky v mešitě, nebo ho posílají složenkou.

Muslim odvádí zakát každý rok z určitého typu majetku, pokud překračuje stanovenou minimální hranici (nisáb). Zdaňovaný majetek představují např. zemědělské plodiny, zvláště obilí, hrozny a datle (příspěvek se platí ihned po sklizni), dále např. velbloudi, skot, ovce a kozy, nebo drahé kameny a zboží (po roce jejich nepřetržitě držby).

Jak uvádí již výše zmiňovaný profesor Kropáček ve své knize Duchovní cesty islámu, zakát lze odevzdávat přímo těm, komu má připadnout, správnější je však svěřit ho k rozdělení úřadům (Kropáček, 2003, s. 104-107).

Pokud jde o sociální práci, lze ji ve smyslu Stanov Ústředí muslimských obcí v České republice (dále jen Ústředí) chápat jako pomoc pouze muslimům, nikoliv všem potřebným lidem. Ze stanov Ústředí totiž vyplývá, že jedním z jeho poslání a cílů je pomáhat všem muslimům podle možností obce, zřizovat a vydržovat školy, zdravotnické a dobročinné instituce, pomáhat všude tam, kde to bude sloužit k rozvoji života muslimské komunity podle islámských zásad.

Z tohoto pohledu sociální práce, resp. pomoc pouze muslimům, nevytváří propojení mezi muslimskou komunitou a většinovou českou společností. Přitom jde o oblast, která by svým naplněním, bez ohledu na náboženské vyznání, měla reálnou pozitivní odezvu mezi českými občany.

Vždyť islám dává důraz na sociální spravedlnost a otázky s tím spojené jsou jedním z jeho zásadních témat. „*I Prorok je často líčen více jako reformátor sociální než náboženský..... Islám je chápán jako velká společenská a duchovní revoluce, z níž se zrodil nový věk spravedlnosti, svobody a osvícení*“ (Kropáček, 1972, s. 67).

Z webových stránek *islamcz.cz* čteme, že *“učení islámu týkající se sociálních odpovědností je založeno na laskavosti a zájmu o ostatní. Tak, aby tyto širší instrukce nebyly ignorovány v konkrétních situacích, islám zdůrazňuje specifické projevy laskavosti a určuje odpovědnosti a práva náležející k rozličným vztahům. První povinnost máme k nejbližší rodině, rodičům, choti a dětem, pak k ostatním příbuzným, sousedům, přátelům a známým, sirotkům a vdovám, potřebným z komunity, muslimským bratrům, druhým lidským bytostem a ke zvířatům*“ (islamcz, 2016).

5. Mešity v ČR

Kapitola se zabývá výstavbou mešit na českém území, neboť jejich význam není jen náboženský. Pro muslimy jde o mimořádně důležité místo pro setkávání, kde se prolínají aspekty kultovní, společenské i vzdělávací. Proces výstavby nebyl na našem území zdaleka jednoduchý.

I přes osobní podporu prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka⁶⁸ se v období první republiky (1918-1938) nepodařilo mešitu postavit. Lze s určitým zjednodušením konstatovat, že zásluhu na tom měla i samotná obec muslimská, která v roce 1936 odmítla zcela mimořádný objekt na Letné, tzv. Hanavský pavilon. Tato skutečnost je tak zajímavá, že v kapitole má svoje místo.

Období po druhé světové válce až do počátku 80. let 20. století je charakterizováno nulovou snahou vystavět mešitu na území tehdejšího Československa. K realizaci první stavby, které však předcházela řada negativních projevů občanů i místní samosprávy, došlo až na konci 90. let minulého století v Brně (Mendel et al., 2007, s.392).

5.1 Pojem a význam mešity

Při hledání významu a popisu mešity (arabsky *masdžid*) lze, s vědomím určité zkratky, odkázat na Ilustrovaný encyklopedický slovník (1981, s. 503). Podle tohoto slovníku jde o *“chrámovou stavbu, místo společných modliteb i porad muslimských věřících. Ohrazené místo, zpravidla dvůr osázený stromy a lemovaný arkádovým ochozem, kde je umístěna studna pro rituální omývání a minaret. Jednu stranu mešity*

---

⁶⁸ Tomáš Garrigue Masaryk několik let studoval arabštinu (Mendel et al., 2007, s.392).

uzavírá modlitebna, kde je nika pro modlení, kazatelna a lóže pro představitele světské moci. K mešitě bývají připojeny školy, knihovna, zařízení pro chudé a nemocné“.

Tato stručná deskripce v sobě zahrnuje jak stavební charakteristiku budovy, tak i její náboženský i společenský význam. Popis budovy odpovídá původní architektuře arabských domů s uzavřenou dispozicí. K tomu je však třeba poznamenat, že stavba mešit není direktivní, neboť Korán neurčuje normativy stavby, v níž je uctíván Alláh. Z toho důvodu jsou mešity různě stavebně provedeny s ohledem např. na místní podmínky, okolní architekturu, zvyklosti muslimských obyvatel apod. Některé mešity mají rovnou střechu, obvyklejší jsou však s typickou velkou centrální kupolí. Dalším typem jsou mešity s minarety - štíhlými věžemi s ochozy.

Jak se dočteme z webových stránek Islámské nadace v Praze⁶⁹, vznik Islámské nadace v Praze spadá do počátku devadesátých let minulého století. Zárodek budoucí organizace se však začal vytvářet již dříve, kdy se skupina praktikujících muslimů v Praze začala scházet k pátečním bohoslužbám. První společná páteční kázání se uskutečnila již v roce 1989.

Interiér mešity není nijak stanoven, s výjimkou povinného výklenku - mihrábu. Tento výklenek ukazuje muslimům modlitební směr, jenž je vždy orientován k Velké

---

⁶⁹ Islámská nadace v Praze je neziskovou organizací, která vznikla proto, aby naplňovala potřeby praktikujících muslimů v Praze a okolí. Její činnost lze rozdělit do tří hlavních oblastí: provoz Islámského centra (mešity), charitativní činnost a osvětová činnost (Islámská nadace v Praze, 2015).

mešitě (Al-Masdzid al-Harám) v Mekce⁷⁰, resp. k jejímu středu, v němž stojí Ka'ba, kamenná svatyně.

Krátkou, ale výstižnou charakteristiku Ka'by můžeme vyčíst z webu Islámské nadace v Praze: jde o jednoduchou kamennou stavbu, postavenou pro uctívání jediného Boha již na začátku věků a obnovenou prorokem Abrahámem. Mešita al-Haram v Mekce jako jediná mešita nemá mihráb a muslimové se v ní modlí orientováni směrem ke Ka'bě umístěné v jejím středu.

Pokud jde o název, slovo „mešita“ zřejmě pochází z jednoho ze semitských jazyků, aramejštiny, s významem uctívat, poklekat. Název se dostal do Evropy ze Španělska (ve tvaru mos'keh- nyní mezquita), český tvar byl převzat z německého slova moschee (Islámská nadace v Praze, 2016).

5.2 Postoj k výstavbě mešity do roku 1989

Pro zodpovězení otázky, kdy začaly vážné úvahy o výstavbě mešity v Čechách, se musíme vrátit do období 20. let 20. století, kdy vznikl Orientální ústav.

Z jeho webových stránek se dočteme, že byl *“z iniciativy předních českých orientalistů a na podnět prezidenta T. G. Masaryka založen v Praze Orientální ústav. Stalo se tak 25. ledna 1922, kdy se tehdejší Národní shromáždění republiky Československé usneslo na Zákonu č. 27/Sb. „o zřízení Ústavu Slovanského a Orientálního“.* V *paragrafu 2 tohoto*

---

⁷⁰ Mekka, město v západní části Saúdské Arábie, je rodištěm proroka Mohameda. Každý rok putuje do Mekky cca tři milióny poutníků - muslimů, nevěřícím je vstup striktně zakázán.

Zákona se praví, že „Orientální ústav jest samostatný a samosprávný ústav se sídlem v Praze, jehož účelem jest pěstovati a budovati vědecké a hospodářské styky s Orientem“. Masarykovi vděčil ústav i za počáteční finanční zajištění a další důležité peněžní částky poskytly ostatní oficiální instituce. Tak byly z rozhodnutí ministerské rady vyčleněny nově zakládanému Orientálnímu ústavu a Slovanskému ústavu 3 miliony korun na zakoupení nebo postavení vhodného domu; Ministerstvo obchodu věnovalo půl milionu korun na vybavení knihovny; a Ministerstvo školství a národní osvěty se postaralo o získání Lobkovického paláce na Malé straně, jehož část se stala sídlem dosud jen formálně existujícího Orientálního ústavu.

Je pochopitelné, že vytvoření organizační struktury a zahájení soustavné činnosti si vyžádalo ještě nějaký čas. Teprve v listopadu 1927 mohl prezident jmenovat prvních 34 členů ústavu, mezi nimi chetitologa Bedřicha Hrozného, indologa Vincence Lesného, egyptologa Františka Lexu, arabistu Aloise Musila, iránistu Jana Rypku a další“ (Orientální ústav Akademie věd ČR, 2015).

Jeho někteří členové sepsali, jménem „Přípravného výboru pro stavbu mešity v Praze“, tzv. Memorandum o nutnosti zbudování mešity v Praze. Zajímavé je zdůvodnění vzniku memoranda : „... také z důvodů internacionální courtoisie⁷¹ by v hlavním městě naší země měla být mešita, neboť skýtáme pohostinství třem diplomatickým misím muslimským nebo z podstatné části nebo z podstatné části muslimských států....“.

Neméně pozoruhodný je v tomto memorandu další argument pro výstavbu mešity: “....Mešita by byla ozdobou i pro naši již stověžatou Prahu, se svými minarety a

---

⁷¹ Ekvivalentem francouzského slova *courtoisie* je české slovo *zdvořilost*.

pozlacenou kopulí, stavbou ve slohu arabsko-indickém....“ (Mendel et al., 2007, s. 392-393).

V záměru vystavět v Praze mešitu byly zpočátku aktivní státní instituce, teprve až od roku 1935 se do tohoto úsilí zapojila i Muslimská náboženská obec.⁷²

Tehdy se uvažovalo nejdříve o lokalitě na Štvanici, příp. Střeleckém ostrovu, avšak stavba se z různých důvodů nerealizovala (finanční důvody, neuznání muslimské obce státem). Později se naskytl další objekt, a to Hanavský pavilon⁷³ na Letné, který však muslimská obec v roce 1936 odmítla jako málo stylový. S odstupem času je třeba konstatovat, že pokud by tehdy muslimská obec tuto stavbu přijala, byla by dnes majitelem atraktivního objektu na velmi atraktivním místě (Mendel et al., 2007, s. 393-394).

---

⁷² Ustavující schůze muslimské obce z roku 1934 znamená oficiální počátek vleklé snahy o její uznání československým právním řádem. Tento krok se však do začátku nacistické okupace uskutečnit nepodařilo. Nicméně muslimové ve své snaze o registraci pokračovali, existují indicie, že k oficiálnímu úřednímu uznání obce došlo v roce 1941, avšak jednoznačný důkaz schází. Tak či onak, veškeré právní úpravy vlád okupovaného Protektorátu Čechy a Morava byly zrušeny dekrety prezidenta republiky E. Beneše z roku 1945 (Ústředí muslimských obcí České republiky, 2009).

⁷³ Hanavský pavilon je *"osobitá novobarokní budova v Letenských sadech, v těsném sousedství Kramářovy vily. Stavba byla původně vytvořena jako reprezentační pavilon Komárovských železáren pro pražskou Jubilejní zemskou výstavu v roce 1891. Tehdejším majitelem železáren byl kníže Vilém Hanavský, podle něhož byla stavba pojmenována. Jedná se o velmi zajímavou technickou památku, první pražskou stavbu postavenou z litého železa, betonu a skla. Po skončení výstavy byl pavilon rozebrán a knížetem Hanavským darován městu Praze, poté byl převezen na své dnešní místo a znovu postaven"* (Wikipedia, 2016).

Pozitivní zvrát ve výstavbě mešity nepřinesla v počátku 80. let minulého století ani jednání na státní úrovni, resp. opakovaná nabídka ze strany plukovníka Muammara Kaddáfího⁷⁴, který bývalou ČSSR (Československou socialistickou republiku) navštívil jako hlavní představitel Libye, a který československému státu nabídl, že stavbu zaplatí libyjský stát.

Dle autorů knihy *Islám v srdci Evropy* byla tato nabídka libyjského vůdce několikrát “váhavě” projednávána na Ústředním výboru Komunistické strany Československa, ale “nakonec nebyla ani podpořena, ani rázně odmítnuta”.

Viděno prizmatem současné doby lze dojít k závěru, že tehdejší politické i společenské klima bylo zřejmě nejpříhodnějším obdobím pro výstavbu mešity, neboť s arabským světem byly udržovány přátelské mezinárodní vztahy a českoslovenští občané neměli vůči muslimskému světu vyhraněný negativní postoj.

5.3 Výstavba mešit po roce 1989

Po roce 1989 výstavbu mešity na českém území jako první výrazněji iniciovala muslimská skupina v Brně. V roce 1995 zakoupila v centru Brna pozemek s cílem vystavět zde islámské centrum. Zejména pod vlivem záporného postoje občanů, kteří sepsali petici, jakož i pod vlivem některých zastupitelů, místní samospráva žádost nejdříve zamítla. Teprve na základě odvolání byla stavba v roce 1996 povolena za podmínky, že její architektura nebude narušovat urbanistický ráz města, resp. že bude postavena v souladu s územním plánem města.

---

⁷⁴ Muammar Kaddáfí (1942 – 2011) – libyjský vojenský a politický činitel

Stavba, která dle požadavku stavebního úřadu postrádá minaret i architektonické orientální prvky, byla zkolaudována v roce 1998 a je první mešitou na území České republiky. K absenci minaretu je třeba objektivně poznamenat, že tento stavitelský prvek muslimové nikterak nevyžadují, neboť byl v dějinách několikrát zpochybňován s tím, že byl převzat od polyteistických⁷⁵, tedy předislámských, kultur.

Výstavba mešity byla v 90. letech 20.století řešena na úrovni místní samosprávy též v Teplicích, kde však po negativním zakročení křesťanských komunit bylo od záměru odstoupeno. Tepličtí odpůrci stavby mešity argumentovali jak kulturními a náboženskými důvody, tak i rizikem větší hlučnosti a kriminality ve městě. Ve své době byla teplická kauza, nazývaná také jako „boj o mešitu“, velmi pozorně sledována veřejností, neboť výstavbu mešity výrazně podporoval populární starosta města Jaroslav Kubera.⁷⁶

Pokud jde o hlavní město České republiky, je třeba poukázat na skutečnost, že v 90. letech minulého století, byla Praha „*zřejmě jediným evropským hlavním městem bez mešity*“ (Mendel et al., 2007, s.401).

V Praze se muslimové scházeli několik let v pronajatých místnostech provizorní ubytovny v blízkosti metra Kačerov. V roce 1997 Nadace pro zřízení a provoz islámského

---

⁷⁵ polyteismus (řec.), víra v existenci více bohů; z hlediska hist. náb. vývojový stupeň mezi animismem a monoteismem (Ilustrovaný encyklopedický slovník, 1981, s. 914)

⁷⁶ Jaroslav Kubera (nar. 1647 Louny) je český politik, člen Občanské demokratické strany. Od roku 1994 stojí v čele města Teplice, nejprve jako starosta, od roku 2001 jako primátor, od roku 2000 dosud je senátorem Parlamentu České republiky za volební obvod Teplice (wikipedia, 2016).

centra v Praze koupila na území městské části Černý most pozemek se starou nevyužívanou stavbou, která byla zrekonstruována a otevřena v roce 1999.

Záměr vystavět mešitu a posléze její stavba proběhly téměř bez povšimnutí Pražanů či sdělovacích prostředků. Jak zmiňuje publikace Islám v srdci Evropy, důvodem této nešimavosti zřejmě byla jak okolnost, že žádost o povolení k rekonstrukci neuváděla stavbu mešity, ale společenské centrum a kanceláře, tak okolnost, že stavba se nachází na samém okraji Prahy.

Pro úplnost je třeba dodat, že v Teplicích se v roce 2004 místní samospráva opakovaně snažila prosadit stavbu mešity, avšak tento záměr byl definitivně zamítnut po ostrých negativních reakcích tamních obyvatel. Negativní ohlasy teplických občanů na výstavbu mešity jsou pozoruhodné zejména z toho hlediska, že bohatí arabští hosté tvoří významnou klientelu tohoto lázeňského města a jsou zdrojem nemalých finančních prostředků pro tamní obyvatele.

Dále je třeba zmínit, že v roce 2009 se muslimská obec snažila o vybudování druhé mešity v centru Brna, v Křenové ulici. Důvodem byla již nevyhovující kapacita stávající mešity ve Vídeňské ulici. Proti tomuto záměru však vystoupila rada města, zejména lidovci, proto nebyl realizován (E15, 2011).

Vedle mešit využívají muslimové k náboženským a společenským setkáním též modlitebny, které jsou v Praze, Brně a v Teplicích. Tyto jsou využívány k setkávání muslimů během modliteb, pátečních bohoslužeb a o svátcích.

Mezi zajímavosti lze zařadit informaci, že ve věznici v Praze – Ruzyni je zřízena muslimská modlitebna. Z webových stránek Vězeňské služby České republiky, Vazební věznice Praha-Ruzyně, lze se dočíst, že *“náboženským potřebám cizinců vyšla VV Praha – Ruzyně vstříc tím, že zaměstnává na částečný úvazek pravoslavného popa, který pravidelně jednou týdně pořádá pravoslavnou mši včetně ostatních svátostí dle východního ritu. Tradičně výborná spolupráce je s muslimskou náboženskou obcí. I v průběhu 1. čtvrtletí roku 2014 byly realizovány bohoslužby s muslimským duchovním*

z kuvajtské ambasády. Bohoslužeb v muslimské modlitebně se účastní v průměru 6 obviněných. Zmíněný duchovní je v pravidelném kontaktu se speciálním pedagogem, se kterým záležitosti ohledně muslimů umístěných ve vazební věznici konzultuje“ (Vězeňská služba České republiky, 2016).

Závěrem této kapitoly lze konstatovat, že mešity v České republice jsou stavby spíše nenápadné, bez výrazných orientálních prvků. Absence minaretu a pozlacených kopulí byla by jistě překvapením pro členy prvorepublikového „Přípravného výboru pro stavbu mešity v Praze“, kteří v memorandu, jak bylo již výše zmíněno, uvedli “....*Mešita by byla ozdobou i pro naši již stověžatou Prahu, se svými minarety a pozlacenou kopulí, stavbou ve slohu arabsko-indickém*“. Toto jejich přání zřejmě nebude v dohledné době vyslyšeno s ohledem na současné nálady části české společnosti, která stupňuje negativní projevy vůči muslimům a islámskému světu vůbec.

Závěr

První kapitola, zabývající se islámskou tematikou v písemné tvorbě, měla za cíl zmapovat profil dochovaných literárních děl v období od Velké Moravy až po první republiku. Obsah těchto děl byl téměř od počátků ovlivněn tendenčními předsudky a zjednodušeným až jednostranným vnímáním i výkladem islámského náboženství. Tyto okolnosti, stejně jako historické zkušenosti s krutostí tatarských nájezdů na části našeho území nadlouho předznamenaly negativní postoj zdejšího obyvatelstva, kronikářů i autorů cestopisů nebo náboženských děl k muslimům a islámskému náboženství.

Pozitivnější část této kapitoly je věnována inspiraci orientální literaturou v dílech našich velkých českých básníků. Bylo vzpomenuáno i práce našich orientalistů Jana Rypky, kterému vděčíme za překlad díla Sedm princezen od perského básníka Nizámího, a profesora Felixe Tauera, který kompletně přeložil příběhy Tisíce a jedné noci. Na tomto místě je příležitost zmínit další dva významné orientalisty na Karlově univerzitě, profesora Karla Petráčka (zemřel v roce 1987) a doktora Ivana Hrbka.

Druhá kapitola pojednává o zásadním vlivu a dopadu myšlenek orientálních učenců v nejrůznějších oblastech vědy. Orient dal světu učence, jejichž odkaz je cenný a trvalý. Např. Avicenna, jméno perského středověkého učenice, zakladatele moderní medicíny, se celosvětově, v různých modifikacích, používá v názvu společností, zabývajících se prodejem zdravotnických potřeb, léčebných produktů či zdravotnické literatury (v České republice např. AVICENNA Company, spol. s r.o., nebo v socialistickém Československu velmi známé AVICENUM, ZDRAVOTNICKÉ NAKLADATELSTVÍ, N. P., které bylo podle živnostenského rejstříku založeno v roce 1972 a zaniklo v roce 1993).

Z hlediska postavení muslimů v české společnosti je důležité právní ukotvení jejich církve, o níž pojednává třetí kapitola. Snahy o registraci byly provázeny nejrůznějšími peripetemi, které byly završeny po řadě neúspěchů a několikaletých jednáních v roce 2004 státním potvrzením existence Ústředí muslimských obcí v České republice.

V budoucnu se očekává další aktivní úsilí ÚMOČR o 2. stupeň registrace, který přiznává oprávnění k výkonu zvláštních práv (náboženská společnost např. může být financována, konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky, nebo zřizovat církevní školy, to vše podle zvláštních právních předpisů). Vedle právního postavení církve je pozornost věnována i faktickému působení muslimských komunit v České republice i sociálnímu aspektu islámského náboženství. V sociální oblasti, která by se mohla rozvíjet bez ohledu na náboženské vyznání, vidí autor práce směr, jenž by mohl napomoci česko-muslimským vzájemným vztahům.

Poslední kapitola se zabývá výstavbou mešit v České republice. Ačkoliv současná znepokojivá doba a rozbouřená evropská scéna nepřispívají rozšíření těchto náboženských staveb, přesto se mohou předpokládat další aktivity muslimských spoluobčanů v této oblasti. Veřejné mínění, které ovlivňuje rozhodování místní samosprávy, by se mělo vzájemným dialogem zbavit předsudků a mylné rovnice islámu s islamismem a zanechat houževnatého odporu k výstavbě mešit.

Na závěr nezbyvá než si připomenout úvodní motto diplomové práce, které bylo základním východiskem přístupu k jejímu zpracování: *“Muslimové jsou bezprostřední sousedé evropského domu, často přijíždějí jako hosté a žijí také mezi námi. Máme-li si jeden druhého po zásluze vážit a vzájemně spolupracovat, musíme si lépe rozumět a osvobodit se od předsudků, přezírání a pocitů nedůvěry a někdy nevraživosti, navrstvených minulou i současnou rivalitou a nepochopením“*. Cílem této práce bylo upozornit, že důležitější než konfrontace je snaha ukázat, že muslimové zde žijící mohou

naši společnost i české prostředí obohatit ve smyslu kulturním (literatura, architektura, filosofie) i etickém (respekt k odlišnostem jiné komunity, větší tolerance k jinému náboženství a zvykům, sociální sounáležitost s potřebnými apod.).

Znepokojivé otázky dneška “kdo s kým a proti komu“ musí vést ke společné cestě k dialogu a vzájemnému respektu. Cílem celé společnosti, bez ohledu na náboženské vyznání a jiné odlišnosti, je spojit síly proti všem projevům terorismu a útlaku, neboť z každého jednostranného přístupu plyne nebezpečí střetu, které může mít fatální důsledky.